

Jannicke Røgler

Hysj!
Om samlingen av biblioteksektoren på nasjonalt nivå

Masteroppgave
Avdeling for journalistikk, bibliotek og informasjonsfag

SAMMENDRAG

ABM-utvikling, statens senter for arkiv, bibliotek og museum ble opprettet 1. januar 2003. Denne oppgaven ser nærmere på prosessen som foregikk i biblioteksektoren i forkant av etableringen av ABM-utvikling. Nærmere bestemt samlingen av de nasjonale bibliotekorganene Riksbibliotekstjenesten og Statens bibliotektilsyn. Da en samling endelig ble gjennomført, ble ikke resultatet et bibliotekdirektorat, slik ønsket var fra biblioteksektoren selv. I stedet ble Riksbibliotekstjenesten og Statens bibliotektilsyn en del av det nyopprettede organet ABM-utvikling.

Ved å benytte to ulike, teoretiske innfallsvinkler, henholdsvis Kingdons beslutningsteori og Bourdieus feltteori forsøker jeg å finne svar på hvorfor det tok over tretti år før en samling av de to organene fant sted. Oppgaven er en studie som beskriver nærmere aktørene og deres synspunkter i en beslutningsprosess. Aktørene har hatt både ulike posisjoner og stått for ulike perspektiver i debatten.

Min empiri baserer seg på to bibliotektidsskrifter og et utvalg offentlige dokumenter og utredninger.

Mine kvantitative funn viser at det er et klart sammenfall i antall debattinnlegg og publiseringstidspunkt for sentrale offentlige dokumenter og utredninger. Empirien synliggjør at for at en debatt skal kunne oppstå i bibliotekfeltet, er det behov for en utløsende ekstern faktor. Dette styrker min antagelse om at biblioteksektoren i Bourdieus forstand er et svakt organisert felt.

"Hva fanden nøler I etter?"
uttalt av Tordenskjold under beleiringen av Marstrand i 1719.
Utsagnet ble benyttet av Lisbeth Tangen i et innlegg i Bob etter offentliggjøringen
av Underdal-utvalgets innstilling

Masteroppgave ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og
informasjonsfag
Oslo 2008

FORORD

Denne oppgaven er resultatet av en mangeårig interesse for bibliotekpolitikk. Denne interessen ble styrket i løpet av mine år som rådgiver i Statens bibliotektilsyn og ABM-utvikling. Under min tid som ansatt på nasjonalt nivå, reflekterte jeg mye over rollen det nasjonale nivået spilte som skyteskive for alt som var vondt og galt i bibliotekvesenet. Noen ganger kunne jeg si meg enig i kritikken, men ofte oppfattet jeg mye av kritikken som urettferdig.

Det sterke fokuset på forskjellene mellom fag- og folkebibliotekene har virket unaturlig på meg. Det er vanskelig å se at denne fokuseringen på forskjeller er med på å styrke biblioteksektoren. I et sluttbrukerperspektiv er det neppe sektorens fokus på forskjellene mellom fag- og folkebibliotek, som er det sentrale.

En stor takk til mine positivt innstilte sjefer som har gjort det mulig å studere ved siden av full jobb.

Jeg ønsker å takke min veileder Andreas Vårheim for god hjelp og støtte, samt for fruktbare diskusjoner underveis i arbeidet.

Og ikke minst vil jeg rette en stor takk til min støttende og alltid tålmodige familie.

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	2
FORORD.....	3
INNHOLDSFORTEGNELSE.....	4
KAPITTEL I: INNLEDNING.....	6
1.1 Oppgavens struktur	8
1.2 Teorivalg	9
1.3 Metode og empirisk materiale.....	13
1.3.1 Om tidsskriftene	17
1.3.2 Offentlige utredninger	18
KAPITTEL II: DEBATTENS OMFANG	23
2.1 Resultater av datainnsamlingen.....	24
KAPITTEL III: HISTORISK GJENNOMGANG.....	28
2.1 Innledende om debatten.....	28
Etableringen av RBT	30
Kulturpolitikkenes tiår	32
Krav om bibliotekutredning	32
Underdalutvalgets konklusjoner.....	37
Oslofjordbibliotekene.....	40
ABM tankens framvekst.....	43
KAPITTEL IV: KINGDON – BIBLIOTEKDIREKTORAT SOM BIPRODUKT.....	45
4.1 Agendasetting	47
Problemstrømmen	48
Politikkstrømmen	51
Alternativstrømmen.....	52
4.2 Deltagere	54
Synlige deltagere	54
Relativt skjulte deltagere	55
4.3 Koblinger og vinduer	58
KAPITTEL V: BOURDIEU – BIBLIOTEK OG FELTTEORI.....	64
5.1 Bourdieus feltteori – en teoretisk ramme.....	64
Habitus	65
Kapital	69

Felt.....	73
5.2. Biblioteksektoren som eget felt?	76
Sosial praksis.....	84
KAPITTEL VI: OPPSUMMERENDE DRØFTING	86
KAPITTEL VII: FORSLAG TIL VIDERE ARBEID.....	89
LITTERATURLISTE	91

KAPITTEL I: INNLEDNING

Denne oppgaven skal gjøre et forsøk på å avdekke biblioteksektorens egen innflytelse på grunnleggende endringer i feltet. Et sentralt spørsmål i oppgaven er hvorvidt sektoren har selvstendig innflytelse i spørsmål som gjelder sentrale problemstillinger, eller om det i stedet er slik at sektoren er avhengig av ytre hendelser for at endringer skal kunne skje?

Utgangspunktet mitt er debatten som fant sted i biblioteksektoren i forkant av etableringen av ABM-utvikling, statens senter for arkiv, bibliotek og museum. Gjennom tretti år var det sterke krefter innenfor biblioteksektoren som ønsket en sammenslåing av de statlige bibliotekorganer til et bibliotekdirektorat. Ønsket om samling har vært spesielt viktig for Norsk bibliotekforening (NBF), men på langt nær alle i sektoren har vært enige med NBF i dette. Det var ikke før ABM-tankens inntreden at det åpnet seg en reell mulighet for en samling av biblioteksektoren på nasjonalt nivå.

Statens bibliotektilsyn (SB) hadde sin spede begynnelse i et bibliotekkontor i Kulturdepartementet på begynnelsen av 1900-tallet. I 1969 fikk fagbibliotekene sitt statlige bibliotekorgan ved etableringen av Riksbibliotek tjenesten (RBT). I tiden etterpå har det ved gjentatte anledninger dukket opp ønske om en samling av de to organene.

ABM-utvikling ble etablert etter forslag fra St. meld. 22 "Kjelder til kunnskap og oppleving" (1999 -2000). Opprinnelig var det fra Kulturkomiteens side kun Statens bibliotektilsyn som var tiltenkt inn i det nye organet fra biblioteksektoren, men i innstillingen fra Kirke-, utdannings- og forskingskomiteen til Stortingsmelding nr. 27

(2000 – 2001) Gjør din plikt – Krev din rett, Kvalitetsreform av høyere utdanning, avgitt 7. juni 2001 ble det imidlertid foreslått at også Riksbibliotek tjenesten skulle inngå som en del av ABM-utvikling.

Komiteen merkar seg at Regjeringa og eit einstemmig Storting, jf Inst.S.nr.46 (2000-2001), ønskjer eit nytt organ under Kulturdepartementet – ABM-utvikling – og vil særleg peike på at det er ei viktig utfordring å få eit tettare samarbeid på dette området. Komiteen viser i denne samanheng til Skrede-utvalet si utgreiing (NOU 1991:14) som gjorde framlegg om å slå saman Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotektenesta, og til at Universitets- og høgskolerådet i si høyringsfråsegn til Mjøs-utvalet gjer framlegg om å avvikle Riksbibliotektenesta. Komiteen føreset at Regjeringa føretar ei samanslåing og slik sikrar heilskaplege løysingar på dette området. Komiteen føreset at dette skjer raskt (Inst. S. nr. 337 (2001-01), s. 14).

Vedtaket kom som en overraskelse på biblioteksektoren. Sektoren var kjent med og positiv til etableringen av ABM-utvikling. Inn fra "sidelinja" kommer en løsning som også innbefatter RBT. Med etableringen av ABM-utvikling som ordinær virksomhet 1. januar 2003, var en drøye tretti år lang diskusjon brakt til en foreløpig ende. Det interessante er at innad i sektoren var det få som så dette som et realistisk valg fra komiteens side. Dette kom tydelig fram på diskusjonslisten biblioteknorge@nb.no i dagene etter komiteeinnstillingens framleggelse. Biblioteknorgelista er et viktig felles meningsytringsforum for bibliotekansatte. Et betimelig spørsmål er hvorfor denne løsningen kom så overraskende på sektoren. Er det slik at sektoren selv ikke har noen avgjørende innflytelse når de grunnleggende avgjørelsene skal tas?

Daværende leder av NBF, Frode Bakken gledet seg over vedtaket på

Biblioteknorgelista:

Norsk bibliotekforening hilser dette vedtaket med glede og ser fram til en åpen diskusjon i bibliotekmiljøet om hvordan en omorganisering kan tjene samfunnets, brukernes og bibliotekenes interesse (Bakken, Biblioteknorge, 8. juni 2001).

Jeg har jobbet ut i fra to mulige forklaringsmodeller for å forsøke og avdekke hva som har hatt størst betydning for samlingstanken. Den første forklaringsmodellen tar utgangspunkt i beslutningsteori. Er det slik at politikere i stor grad tar beslutninger uavhengig av feltet og hva sektoren selv vil. Hvorfor fikk ikke NBF gjennomslag for sitt årelange arbeid for sammenslåing før ABM tanken kom på den politiske dagsordenen. Kan samlingen av statlige bibliotekorganer best forklares med beslutningsprosesser hvor det åpnet seg en beslutningsmulighet i og med ABM-meldingen, mer enn sektorens egne faglige argumenter? Den andre forklaringsmodellen er hentet fra Bourdieus feltteori og drøfter biblioteksektoren som et selvstendig felt. Dersom bibliotekfeltet er å anse som svakt, vil dette sannsynligvis gi sektoren liten påvirkningskraft og ideer fra feltet vil dermed kunne være vanskelig å få realisert.

Dette leder fram til følgende problemstilling for oppgaven:

Hvilke faktorer har hatt betydning for samlingen av biblioteksektoren til ett statlig organ, og hvilke følger har dette hatt for sektoren som eget felt.

Sakskomplekset handler om en agendasettingsprosess som kan struktureres på ulike måter. Bourdieus feltteori er en måte å strukturere på, Kingdons beslutningsteori en annen. Hvilken av teoriene vil best kunne forklare utfallet av spørsmålet om samlingen av biblioteksektoren?

1.1 Oppgavens struktur

I den første delen av oppgaven presenteres bakgrunn for oppgaven og problemstillingen. I tillegg skriver jeg om teori- og metodevalget som er valgt for å

belyse problemstillingen. Empirien som er grunnlaget for oppgaven presenteres. Det er to bibliotektidsskrifter og et utvalg offentlige utredninger som er utgangspunktet for datagrunnlaget. Tidsskriftsartiklene er den primære kilden for min analyse.

I kapittel II presenteres kvantitative funn og hva som kan utledes av disse funnene. I kapittel III tar jeg en historisk gjennomgang av sakskomplekset fra 1968 til 2002. De viktigste hendelsene som førte fram mot samlingen blir presentert.

I de to neste delene av oppgaven analyseres empirien med utgangspunkt i to perspektiver. Det ene perspektivet er representert med Kingdons teori om beslutningsprosesser. Kingdons teori er en videreutvikling av garbage-can teorien. Det andre perspektivet har sitt utgangspunkt i Bourdieus feltteori.

Siste del av oppgaven er en oppsummerende drøfting hvor jeg ser nærmere på hvilken av dem som kan være den mest fruktbare teorien for mitt sakskompleks.

1.2 Teorivalg

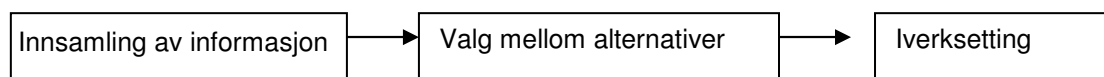
I denne delen av oppgaven vil jeg gjøre nærmere rede for mitt valg av teori. Det vil kunne være en rekke forskjellige teorier som vil kunne være egnet for denne typen oppgave. En mulig fruktbar inngang til å forstå hvorfor vi i stedet for et

bibliotekdirektorat fikk ABM-utvikling, kan være å benytte beslutningsteori.

Beslutningsteori går til kjernen av mitt anliggende ved å avsløre aktørene, agendasettingen, alternativene og informasjonsinnhenting. En beslutningsprosess kan defineres som:

...hele rekken av handlinger eller vurderinger som fører fram til vedtak (intensjoner) og iverksetting (handling) av en beslutning (Jacobsen og Thorsvik, 2007, s. 279).

Jacobsen og Thorsvik deler beslutningsprosessen inn i tre separate faser:

Innenfor beslutningsteorien finnes det en rekke ulike perspektiver. Et sentralt perspektiv handler om menneskers og virksomheters grad av rasjonalitet i beslutningsprosessen. Herbert A. Simon utviklet teorien om begrenset rasjonalitet. Simons prosjekt var å forsøke å påvise at mennesket som beslutningstager og problemløser ikke handler med optimal rasjonalitet. For å handle perfekt rasjonelt må beslutningstageren ha klare mål, ha full informasjon om alternativer og konsekvenser, være i stand til å rangere alle alternativene og til slutt velge det alternativet som er best for å nå målet. Det knytter seg en rekke problemer til kravene ovenfor. Problemene er særlig knyttet til måloppnåelse, informasjonsbehandling og alternativutvelgelse. Mål kan være både vage og uklare og innbyrdes inkonsistente. Det kan også være svært vanskelig å rangere de ulike målene. Som mennesker har vi også en tendens til å etterrasjonalisere, slik at målet passer med våre handlinger (Jacobsen og Thorsvik, 2007).

Ved informasjonsinnhenting er problemet som oftest at beslutningstageren har tilgang til for mye informasjon, mer enn det er mulig å behandle. Vi klarer også sjelden å være helt objektive i våre vurderinger. Vi har en tendens til å skape oss en mening tidlig i prosessen og forkaster fort argumenter som ikke passer inn. Når vi velger alternativer tenderer vi også mot å velge alternativer som bygger opp under en allerede etablert retning, noe som i verste fall kan føre til en eskalering av en allerede feil kurs (Jacobsen og Thorsvik, 2007).

Simon avviser på bakgrunn av dette kravet om optimal rasjonalitet fra beslutningstagere. Det er ikke mulig å ha full oversikt over alle alternativer eller ta seg tid eller råd til å utrede alle beslutninger grundig nok. I stedet må vi godta at vi handler ut i fra en begrenset rasjonalitet. Vi må godta at målene kan være uklare og skiftende, og at kun et avgrenset antall alternativer med konsekvenser blir vurdert.

Alternativene behandles sekvensielt og beslutningstager velger det første alternativet som er tilfredsstillende i forhold til ønsker og preferanser (Jacobsen og Thorsvik, 2007). Simon sier det slik:

Most human decision-making, whether individual or organizational, is concerned with the discovery and selection of satisfactory alternative, only in exceptional cases is it concerned with the discovery and selection of optimal alternatives (March og Simon, 1958/1993, s. 162).

Beslutningsprosesser blir dermed et spørsmål om å søke etter gode nok løsninger.

Med basis i beslutningsteorien er det utviklet ulike beslutningsmodeller. En av disse modellene er utviklet av organisasjonsforskerne Cohen, March og Olsen og kalles "Garbage-can"-modellen. Sentrale kjennetegn for denne typen av beslutningssituasjoner er i følge Olsen:

...beslutninger som er preget av lav grad av segmentering, hvor det er mange, uklare og ustabile mål-middel-sammenhenger; og hvor deltakelsesmønster og innflytelsesfordelingene er ustabile eller uklare (Olsen, 1978, s. 89).

"Garbage-can"-modellen ser beslutningsprosessen som fire strømmer som flyter igjennom organisasjonen. De ulike strømmene er strømmen av beslutningsmuligheter, problemstrømmen, løsningsstrømmen og deltagerstrømmen. De ulike strømmene flyter relativt uavhengig av hverandre gjennom organisasjonen (Jacobsen og Thorsvik, 2007). Beslutninger skjer når strømmene kommer i kontakt med hverandre.

Kingdon videreutvikler "Garbage-can"-modellen i sin teori om policy-prosesser, som er et rammeverk for å undersøke hvordan offentlig politikk blir til. Kingdon gir et

enhetlig teoretisk rammeverk for hele policy-prosessen (Vårheim, 1997). Han er også opptatt av de ulike strømmene som flyter gjennom en organisasjon, men har i tillegg en hovedinteresse i hvordan policyvinduer oppstår. Kingdons modell oppleves som mindre syklisk enn "garbage-can"-modellen, og er samtidig mer prosessorientert noe som igjen gir økt fokus på sammenhengene. Med Kingdons modell er det lettere å se helheten, fordi de ulike stadiene løses mer opp. Noe som igjen gir mulighet for både rikere tolkinge og flere mulige ulike løsninger (Vårheim, 1997).

Eksterne faktorer blir sentrale for feltet og spørsmål som hvem som er bestiller av dokumentene, og hvilke sentrale fagpersoner som har jobbet med utredningene kan være relevante spørsmål å søke å finne svar på. Nettopp slike spørsmål er også viktig for Kingdons politikkformuleringsprosess. Kingdon setter søkelys på deltagerne og hvilken posisjon de innehar i et hierarkisk system hvor politikerne står på toppen. I tillegg er det et mål for meg å avdekke hvilke hendelser som ble avgjørende for samlingen. Min mening er at Kingdons beslutningsteori synliggjør beslutningsprosessen på en fruktbar måte.

Selv om beslutningsteorien vil være den viktigste innfallsvinkelen i denne oppgaven, ønsker jeg også å benytte Bourdieus feltteori og konfliktperspektiv fordi det setter søkelys på bibliotekfeltet og bibliotekarenes posisjon i det sosiale rommet. Bourdieu vil samtidig være en alternativ innfallsvinkel til å studere agendasettingsprosessen. Bourdieu har fokus på menneskers møter med den sosiale verdenen. Menneskers relative posisjoner i et sosialt rom eller felt, blir avgjørende for mennesket og dets handlinger:

...the social world can be represented as a space (with several dimensions) constructed on the basis of principles of differentiation or distribution constituted by the set of properties active within the social universe i question i.e capable of

conferring strength, power within that universe, on their holder. Agents and groups of agents are thus defined by their relative position within that space (Bourdieu, 1985).

En persons posisjon i det sosiale rommet kan defineres gjennom posisjoner denne personen har innenfor ulike felt. Posisjonene i det sosiale rommet vil kunne forklare deltagernes gjennomslagskraft i beslutningsprosessen i forbindelse med spørsmålet om etablering av et bibliotekdirektorat. Et felt blir i følge Bourdieu bestemt av systemet av relasjoner som eksisterer mellom posisjonene som innehas av personer som er engasjerte og spesialiserte innen et område.

Det er ved hjelp av disse to innfallsvinklene at mitt materiale blir analysert. Kingdons teori med utgangspunktet i "garbage-can"-modellen synliggjør at beslutninger kan skje mer eller mindre tilfeldig. Bourdieus feltteori vil også være en fruktbar måte å se prosessen på. Sterke og svake parter står mot hverandre, og ulike felt vil kjempe mot hverandre. I følge Kingdons teori vil f. eks politikfeltet være et sterkere felt, enn det bibliotekfeltet er, fordi politikere er mer sentrale aktører enn det bibliotekansatte er. Bourdieus feltsystem kan ses på som en mer overgripende modell. Bourdieus teori om det sosiale rommet gir oppgaven en forankring i både feltteorien og konfliktperspektivet. Begge innfallsvinklene oppleves som fruktbare for problemstillingen.

Etter å ha redegjort for mitt valg av teorier og drøftet hvorfor disse vil være egnet i arbeidet med å analysere mitt problemkompleks, vil jeg i det følgende presentere mitt valg av metode og det empiriske materialet som ligger til grunn for analysen.

1.3 Metode og empirisk materiale

I denne delen av oppgaven vil jeg gjøre nærmere rede for mitt valg av metode samt presentere det empiriske materialet. Oppgaven vil ha både kvalitative og kvantitative

tilnærminger. Ved å benytte metodetriangulering, er ønsket å oppnå større validitet. Ved å påvise tilnærmet like funn og sammenhenger kvalitativt så vel som kvantitativt, er målet å styrke oppgavens konklusjoner. En kombinasjon av metoder vil være med på å styrke oppgavens funn og funnene vil også gjensidig kunne kontrolleres (Jacobsen, 2005).

I det innledende arbeidet med denne oppgaven måtte jeg foreta ulike vurderinger forbundet med informasjonsinnhenting. Et av valgene gjaldt innsamling og bruk av primær- eller sekundærdata. Min problemstilling medfører en historisk gjennomgang av hendelser som ligger opptil 30 år tilbake i tiden. Jeg kom derfor fram til at primærdata i form av observasjon eller spørreskjema, var et lite hensiktsmessig valg. Intervju med de meste sentrale deltagerne hadde vært en mulighet, men ble valgt bort delvis fordi det var vanskelig å få personene i tale. I tillegg ligger hendelsene til dels langt tilbake i tid og det vil derfor være en stor fare for at erindringene vil være preget av tiden som har løpt. Dessuten virker det som om flere av deltagerne hadde sterke personlige agendaer, som det kunne være vanskelig for meg å trenge igjennom. Mitt valg ble derfor innsamling av sekundærdata, dvs. data er samlet inn av andre. I mitt tilfelle data i form av tekster utgitt i to bibliotektidsskrifter, og et utvalg av offentlige utredninger.

Uansett dataform er det viktig å tenke over utvalget som gjøres og troverdigheten av disse. Offentlige utredninger bør regnes som troverdige. Avsender kommer klart fram. Mandatet for arbeidet er offentlig og utredningene skal også i utgangspunktet ha en balanse i argumentasjonen for å søke å komme fram til mest mulig samfunnsnyttige løsninger. Tidsskriftsartikler vil være av mer varierende troverdighet. Her er det viktig å vurdere avsenders agenda, troverdighet og mulige

feil journalisten kan ha gjort når det blant annet gjelder siteringer og fortolkninger av sakskomplekset (Jacobsen, 2005).

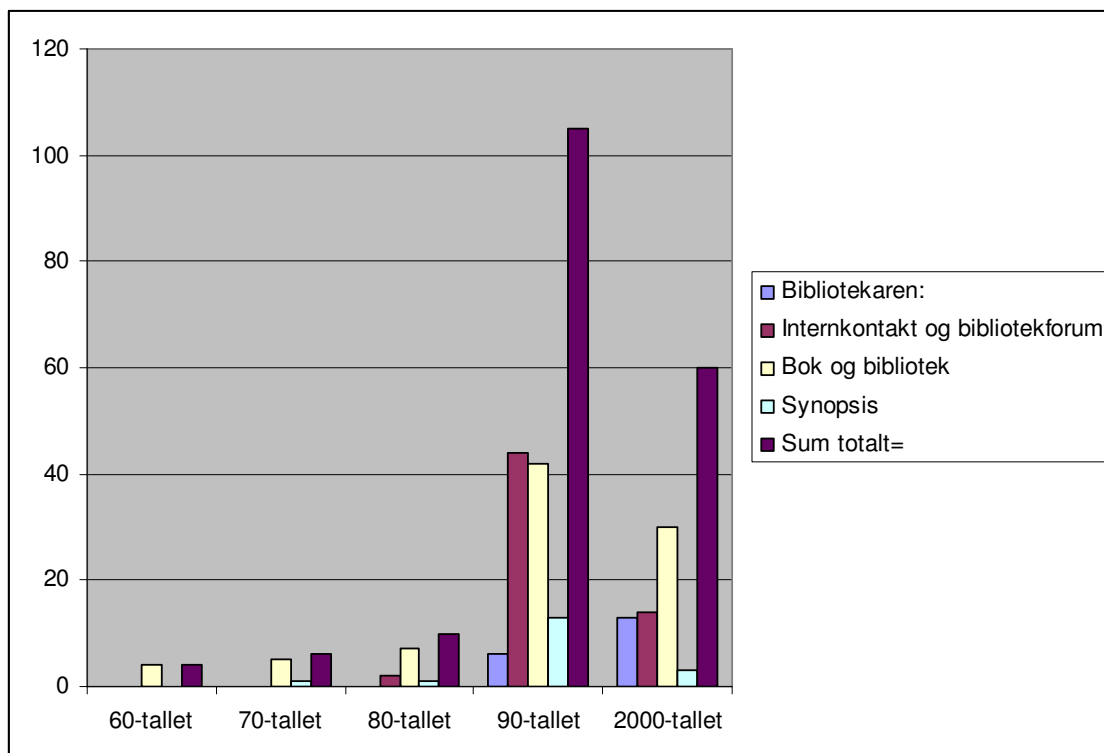
Aktørene i debatten er bibliotekarer og andre med tilknytning til sektoren. Med biblioteksektoren menes institusjonene selv og ansatte innen skole-, fag, folke- og forskningsbibliotek, fagforeninger, interesseorganisasjoner, bibliotekfaglige utdanningsinstitusjoner, statlige styringsorganer som ABM-utvikling og Universitets- og Høgskolerådets Bibliotekutvalg og departementene med kultur og utdanning i sin portefølje. Opp gjennom årene har departementstilknytningen vekslet. Fram til 1982 hørte fag- og folkebibliotekene inn under samme departement.

Det har vært utfordrende å bestemme hva som skulle defineres som debattinnlegg. Det har vist seg nødvendig ikke å stille for store krav til innleggene, rett og slett for at ikke datagrunnlaget skulle bli for lite. Artikler som omhandler flere tema, hvor samlingen av biblioteksektoren er ett av flere, er tatt med. Høringsuttalelser er tatt med når de har vært lagt ved som vedlegg til tidsskriftene. Referater fra møter, konferanser og seminar er tatt med, når innholdet har vært relevant. Forslag om sammenslåing av RBT og SB må være eksplisitt nevnt for å kvalifisere som et funn. I tillegg er det tatt med et fåtall artikler som tar opp nasjonal koordinering av oppgaver uten spesifikt å nevne sammenslåingen av SB og RBT. Dette har typisk vært artikler som har blitt skrevet i sammenheng med etableringen av Nasjonalbiblioteket.

Det empiriske grunnlaget er to bibliotektidsskrifter: Bok og bibliotek og Internkontakt, nå Bibliotekforum, og et utvalg offentlige utredninger og meldinger. Internkontakt skiftet navn til Bibliotekforum i 1995. Tidsavgrensningen er fra 1968 til og med 2002. Denne avgrensningen er valgt fordi jeg da får mulighet til å fange opp eventuell debatt i forkant av etableringen av RBT i 1969 og den nye loven om

folkebibliotek som kom i 1972. Det var også naturlig å avslutte ved utgangen av 2002, før ABM-utvikling gikk over i ordinær drift.

Synopsis og Bibliotekaren ble også analysert med tanke på at disse skulle inngå i empirien. Imidlertid viste det seg at antallet debattinnlegg var lavt i de to tidsskriftene. Disse to tidsskriftene er derfor helt nedtonet i den videre analysen og drøftingen. Figuren under illustrerer ulikhetene i datatilfanget mellom de ulike tidsskriftene.

Synopsis, ble startet opp i 1970 av Riksbibliotek tjenesten, året etter RBTs etablering. Nr. 2 i 2003 var siste utgitte nummer. ABM-utvikling bestemte at deler av fagstoffet skulle utgis videre i Bok og bibliotek. Normal utgivelsesfrekvens var seks til åtte utgivelser i året. Synopsis var i sin form et meldingsblad med liten grad av debatt. Tidsskriftet ble ikke gitt ut under redaktørplakaten og bindingen til moderorganisasjonen var tett.

Bibliotekaren er medlemsbladet til fagforeningen Bibliotekarforbundet og skriver hovedsakelig om lønns- og personalspørsmål. Det ble startet i 1993 og utkommer med åtte til tolv numre per år. Selv det tiåret med mest debatt, 1990-tallet, var det svært lite debatt i både Bibliotekaren og Synopsis om samlingen av de nasjonale bibliotekorganene.

1.3.1 Om tidsskriftene

Tidsskriftene er sammen med offentlige utredninger og meldinger det viktigste grunnlaget for min analyse. I det følgende vil de analyserte tidsskriftene bli nærmere presentert.

Bok og bibliotek (Bob) ble startet i 1934 av Statens bibliotektilsyn. Tidsskriftet kommer ut med seks til åtte numre per år. Det endret etter hvert karakter fra meldingsblad til et mer bibliotekpolitisk og debatterende tidsskrift. Bok og bibliotek het Bob i en periode, men da Chris Erichsen ble redaktør av tidsskriftet i 2001, tok han tilbake det opprinnelige navnet. Bob skriver i dag under redaktørplakaten. Profilen har variert med hvem som har vært redaktør og hvem som har sittet som Bibliotekdirektør. Chris Erichsen er den som har beveget tidsskriftet lengst i retning av et kulturpolitisk tidsskrift for bredere lesergrupper enn bibliotekansatte. Bob gis i dag ut av ABM-media med økonomisk støtte fra ABM-utvikling.

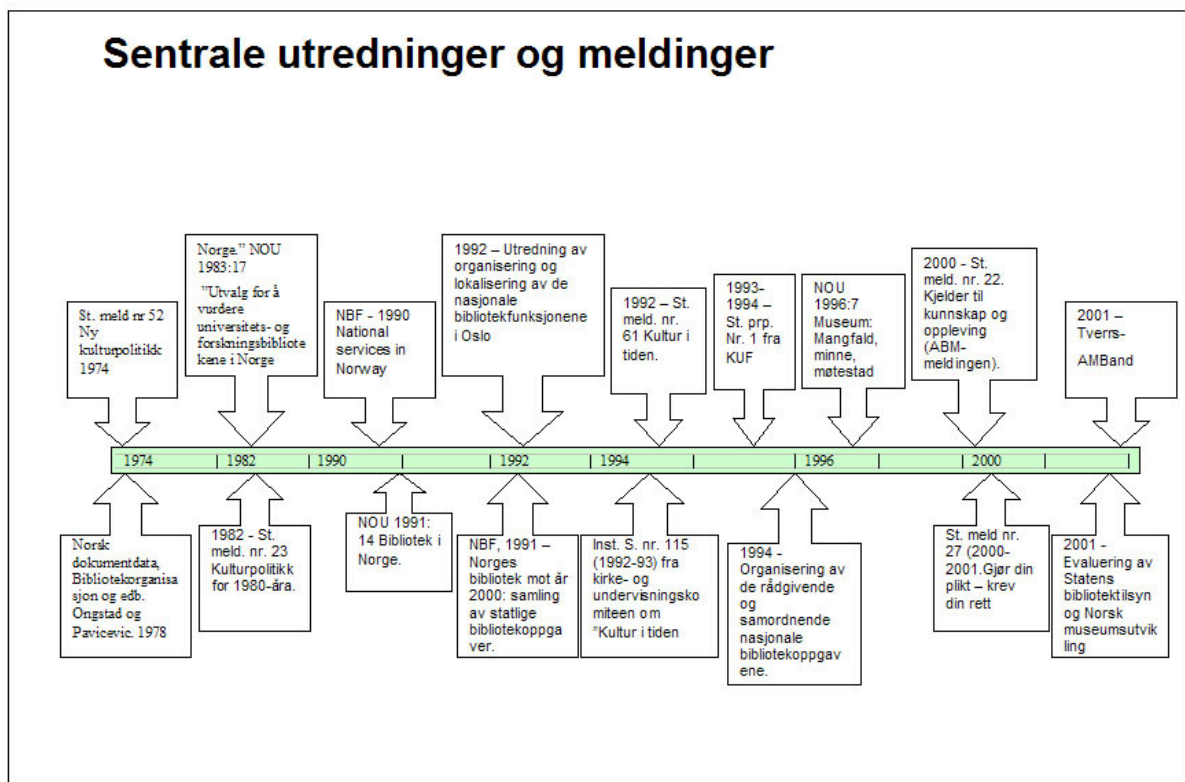
Internkontakt var kontaktbladet til Norsk bibliotekforening. Det utkom fra 1976 til 1995 med uregelmessige utgivelser. Bibliotekforum overtok etter Internkontakt i 1995. Bibliotekforum utkommer med ti numre per år, å gis ut under redaktørplakaten. Bibliotekforum har gått fra å være et rent meldingsblad slik Internkontakt fungerte, til i større grad å være et forum for debatt. Redaksjonen i Bibliotekforum har vært stabil. Lederne av NBF, redaksjonsråd og freelancere har vært viktige for å sette sitt

personlige preg på tidsskriftet. Tematikken er hovedsakelig bibliotekpolitikk. Hver utgivelse har noen lengre artikler, men det er også mange små nyheter og faste spalter.

1.3.2 Offentlige utredninger

Min empiri påviser en sammenheng mellom antall offentlige utredninger og antall debattinnlegg i tidsskriftene. Det kan derfor være fornuftig å komme med en kort oversikt over de viktigste utredningene og hvem som ledet de. Før jeg går nærmere i dybden på analysen, vil jeg derfor gi en oversikt over offentlige dokumenter og utredninger som har vært sentrale for sakskomplekset. Lederne av de ulike utvalgene har typisk vært rekruttert utenfor biblioteksektoren. Eksterne utvalgsmedlemmer, har gjerne vært rekruttert fra tilgrensende fagområder som arkiv, museum og universitet- og høyskolesektoren.

Tidslinjen under viser når sentrale offentlige dokumenter og utredninger ble publisert.

Sentrale utredninger med leder for utvalget:

1974 - St. meld. Nr 52 (1973-74) Ny kulturpolitikk

Arbeidet var ledet av Kulturdepartementet. Ny kulturpolitikk er vår første kulturmelding. Her innføres begrepet: Det utvidede kulturbegrepet. Et begrep som fikk stor betydning i Norge og som var en viktig faktor for både demokratisering og desentralisering av kulturen.

1978 - Norsk dokumentdata, Bibliotekorganisasjon og edb.

Per Ongstad og Hørthe Pavicevic begge ansatt ved Bibliotekskolen skrev denne rapporten. Med denne rapporten innføres begrepet Norgesbiblioteket. Rapporten var visjonær og viste for første gang hvilke muligheter som lå i den teknologiske utviklingen for samling og effektivisering av bibliotekene.

1982 - St. meld. nr. 23 (1981- 82) Kulturpolitikk for 1980-åra.

Forfattet av Kulturdepartementet. Vår andre kulturmelding.

NOU 1983: 17 Universitets- og forskningsbibliotekene i Norge. Strand-utvalget.

Utvalget var nedsatt for å vurdere universitets- og forskningsbibliotekene i Norge. Leder for utvalget var professor Lars Strand, Norges Landbrukshøgskole.

NBF, 1990 National services in Norway

Rapport utarbeidet av Maurice B. Line og Jostein Helland Hauge. Rapporten var bestilt av NBF.

NOU 1991: 14 Bibliotek i Norge. For kunnskap, kultur og informasjon

Leder i utvalget: direktør Kari Skrede.

Denne meldingen blir regnet som den mest gjennomarbeidede bibliotekmeldingen. Her blir for første gang forslaget om samling av de nasjonale bibliotekinstitusjoner framlagt i en offentlig utredning.

NBF, 1991 – Norges bibliotek mot år 2000: samling av statlige

bibliotekoppgaver. Rapport fra utval for samling av statlege bibliotekorgan, utgitt av NBF og ledet av Frode Bakken.

1992 – Utredning av organisering og lokalisering av de nasjonale bibliotekfunksjonene i Oslo

Leder var departementsråd Per Haga. Selv om utredningen i utgangspunktet gjaldt opprettelsen av NB, kom den også til å berøre spørsmålet om en eventuell sammenslåing av RBT og SB.

1992 – St. meld. nr. 61(1991- 92) Kultur i tiden.

Arbeidet ble ledet av Kulturdepartementet. Kulturmeldingen stilte seg negativ til mange av forslagene fra Skredeutvalget. Meldingen var en skuffelse for biblioteksektoren. Samtidig var dette den første Kulturmeldingen hvor ABM-samarbeid ble framhevet:

Komiteen mener at man i større grad enn i dag må tilstrebe samarbeid og samordning mellom arkivverket, museene og biblioteksektoren, både for å sikre systematisk dokumentasjon på de forskjellige, til dels overlappende, områder og for å styrke formidlingsarbeidet (Inst. S. nr. 115 (1992-93)).

Innst. S. nr. 115 (1992- 93) fra kirke- og undervisningskomiteen om ”Kultur i tiden” Komiteen ba om at det skulle avklares hvilke funksjoner Nasjonalbiblioteket skal ha ansvaret for, og at det samtidig skulle foretas en avklaring av de nasjonale bibliotekfunksjoner i forhold til Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotektjenesten.

1993 -1994 – St. prp. Nr. 1 fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

Her står det: Departementet vil, i samarbeid med Kulturdepartementet, vurdere det framtidige tilhøvet mellom Nasjonalbiblioteket, Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotektenesta. Tilsvarende formulering er brukt fra Kulturdepartementets side.

1994 - Organisering av de rådgivende og samordnende nasjonale

bibliotekoppgavene. Leder av utvalget var prorektor Arild Underdal, UiO.

Arbeidsgruppens mandat var å vurdere organiseringen av de rådgivende og samordnende nasjonale bibliotekoppgavene, og skissere den framtidige oppgavefordelingen mellom NB, RBT og SB. ”Arbeidsgruppen skal videre vurdere om det bør skje en sammenslåing av alle eller enkelte deler av de eksisterende organene, eller om den eksisterende strukturen i hovedsak bør opprettholdes”.

(Underdalutvalget, 1994, s. 8)

NOU 1996:7 Museum: Mangfold, minne, møtestad

Rådgiver Magne Velure var leder for arbeidet. Utredningen ble sett på som en viktig premissleverandør for ABM-tanken.

2000 - St.meld. nr. 22 (1999- 2000) Kjelder til kunnskap og oppleving (ABM-meldingen).

Kulturdepartementet var selv forfattere av meldingen. Hovedansvarlige var ekspedisjonssjef Kjell Myhren og avdelingsdirektør Stein Sægrov i Kulturavdelingen. KDs oversetting av målsetting 4. pkt 7 i UNESCOs handlingsplan for kulturpolitikk og utvikling, legges til grunn for satsingen på ABMområdet:

[Statene bør] «Utarbeide en politikk for bevaring og utvikling av arkiver, museer, biblioteker og annen informasjon frambrakt og/eller innsamlet av statlige eller ikke-statlige institusjoner, om mulig ved digitalisering, og opprette mekanismer for å lette tilgangen til dette innholdet, herunder fremme disse institusjonene som sentre for informasjon, utdanning og livslangt læring»

2001 - Evaluering av Statens bibliotektilsyn og Norsk museumsutvikling.

Leder var Kristian Berg, direktør for Historiska museet i Stockholm.

En av konklusjonene var at det trengs et sentralorgan som har mulighet til å bruke en større del av sine ressurser og arbeide mer helhjertet og kraftfullt for å utvikle og gjennomføre helhetlige, strategiske tiltak for et samlet bibliotekvesen.

St. meld nr. 27 (2000- 2001), Inst. S. nr. 337 (2000-2001). Gjør din plikt – krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning.

Leder for arbeidet var Ole Danbolt Mjøs ved Universitetet i Tromsø. I denne stortingsmeldingen blir Riksbibliotekstjenesten foreslått innlemmet i ABM-utvikling.

2001 – TverrsAMBAnd

Rapport fra arbeids gruppe for IT og andre sektorovergripende spørsmål innenfor bibliotek, arkiv og museum. Ledet av Riksbibliotekar Kirsten Engelstad halve tiden og resten av tiden ledet av assisterende bibliotekdirektør Ellen Hjortsæter, SB. Mandatet

til gruppa var hovedsakelig å kartlegge fellesområder, peke på samordningstiltak og synergieffekter.

1.3.3 Noen betraktninger

Når det gjelder deltagerne har jeg ikke inngående gransket hver enkelt utredning for å finne dypereliggende tendenser for utvelgelsen av medlemmene. En hypotese kunne vært at NBF var en sentral organisasjon å rekruttere utvalgsmedlemmer fra. Imidlertid finner jeg ingen indikasjoner på at så har vært tilfelle. Det har vært vanskelig å finne noe mønster når det gjelder rekrutteringen av utvalgsmedlemmer. Departementet har valgt medlemmene, og departementets argumentasjon og drøfting rundt medlemmer er ikke noe jeg har hatt tilgang til.

Bibliotekfeltet uttrykte frustrasjon over det store antallet utredninger som medførte lite i praktisk handling. Daværende leder av NBF, Sissel Nilsen skrev i etterkant av Underdalutvalgets innstilling:

Vi som har brukt tid på høringsuttalelsene forventer at de to departementene i 1996 endelig setter sluttstrek for alle utredninger om organisering av de statlige bibliotekorganer og kommer fram til en avgjørelse! Det vil være toppen av ineffektivitet hvis enda en utredning ender i skrivebordskuffen i departementene for å samle støv" (Nilsen, 1996, s. 3).

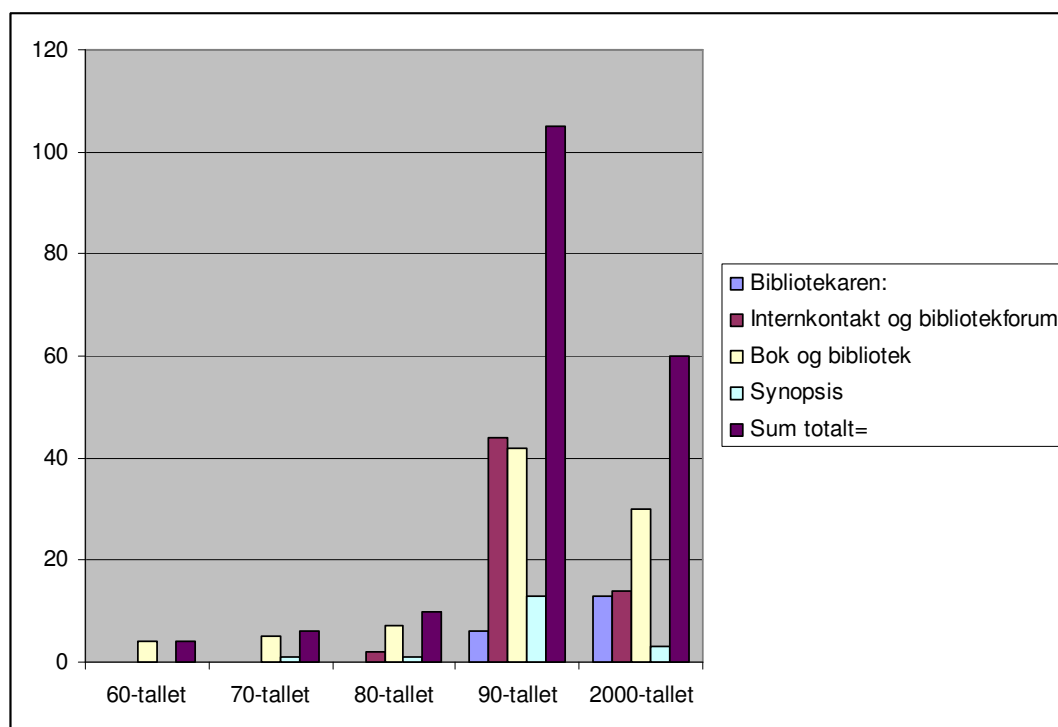
I dette innledende kapitlet har jeg gjennomgått mitt valg av teorier samt presentert metoden som min analyse er bygget på. Jeg har også foretatt en gjennomgang av empirien.

KAPITTEL II: DEBATTENS OMFANG

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere mine kvantitative data. Min empiri består som tidligere forklart av artikler fra Bok og bibliotek og NBFs tidsskrift. Et funn i min oppgave er at det er et klart sammenfall i antall debattinnlegg og publiseringstidspunkt for sentrale offentlige dokumenter og utredninger. Empirien synliggjør at for at en debatt skal kunne oppstå i bibliotekfeltet, er det behov for en utløsende ekstern faktor. Særlig tydelig vises dette for debatten som fulgte etter framleggelsen av Underdalutvalgets innstilling.

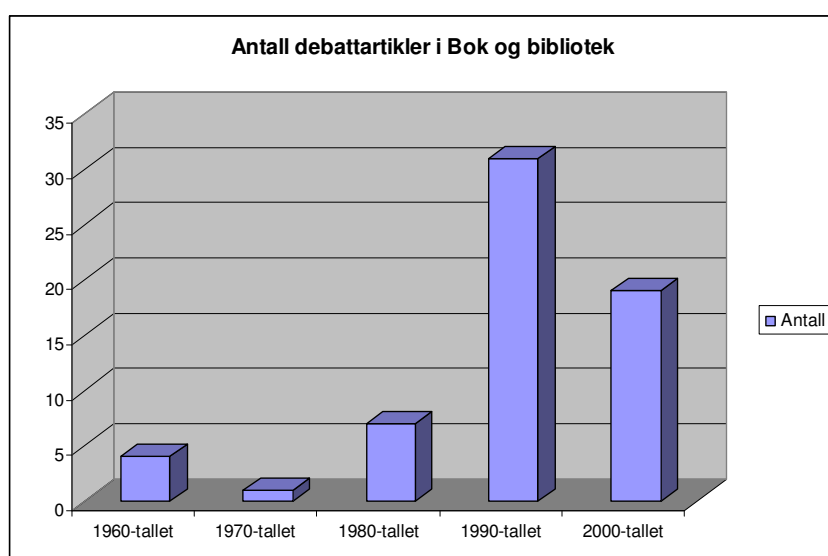

Sammenligner man denne tidslinjen med den grafiske oversikten over det totale antallet debattinnlegg jeg har funnet i bibliotektidsskriftene, finner jeg en klar sammenheng mellom publiseringen av utredninger og antall debattinnlegg. Særlig

godt vises dette når det gjelder 1990-tallet hvor både antallet utredninger og debattinnlegg var særlig høyt.

2.1 Resultater av datainnsamlingen

Antall debattinnlegg er under fordelt på det enkelte bibliotektidsskrift. Hvert tidsskrift er presentert i en egen graf. Den siste grafen gir en samlet oversikt over debattartiklene i de to tidsskriftene. Perioden som dekkes er årene 1968 – 2003.

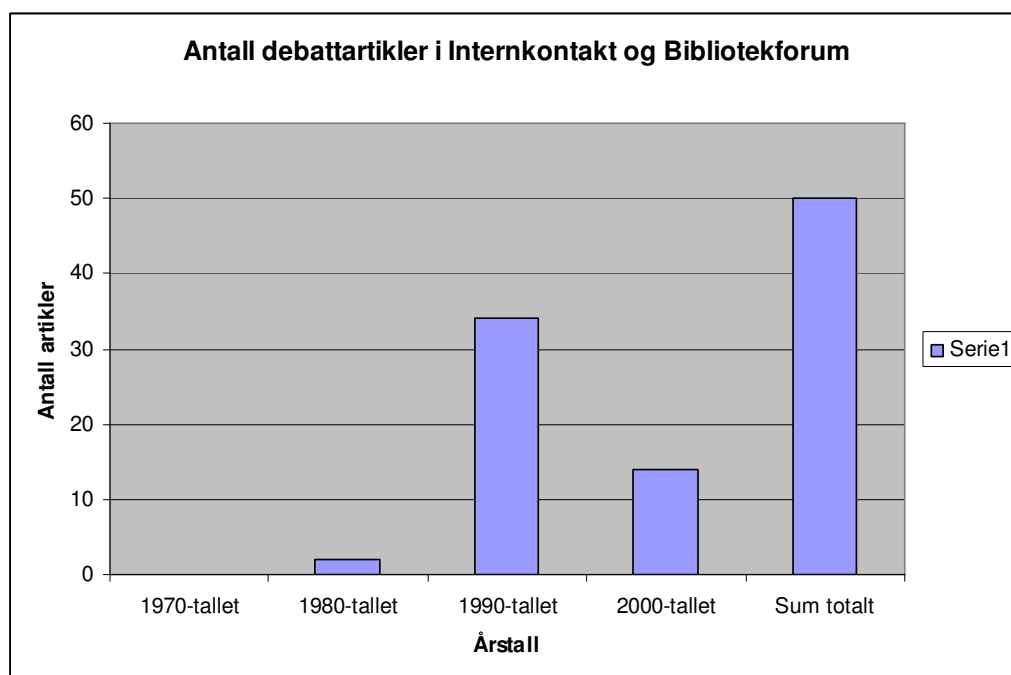

Tiår	Antall relevante artikler	Utgitte numre
1960-tallet	4	10
1970-tallet	1	64
1980-tallet	7	76
1990-tallet	31	75
2000-tallet	19	18
Sum total	62	243

Som vist i tabellen, var det noen få innlegg om sammenslåingen på 1960-tallet. Det samme gjelder for 1970-tallet. Det var etableringen av RBT som i all hovedsak var

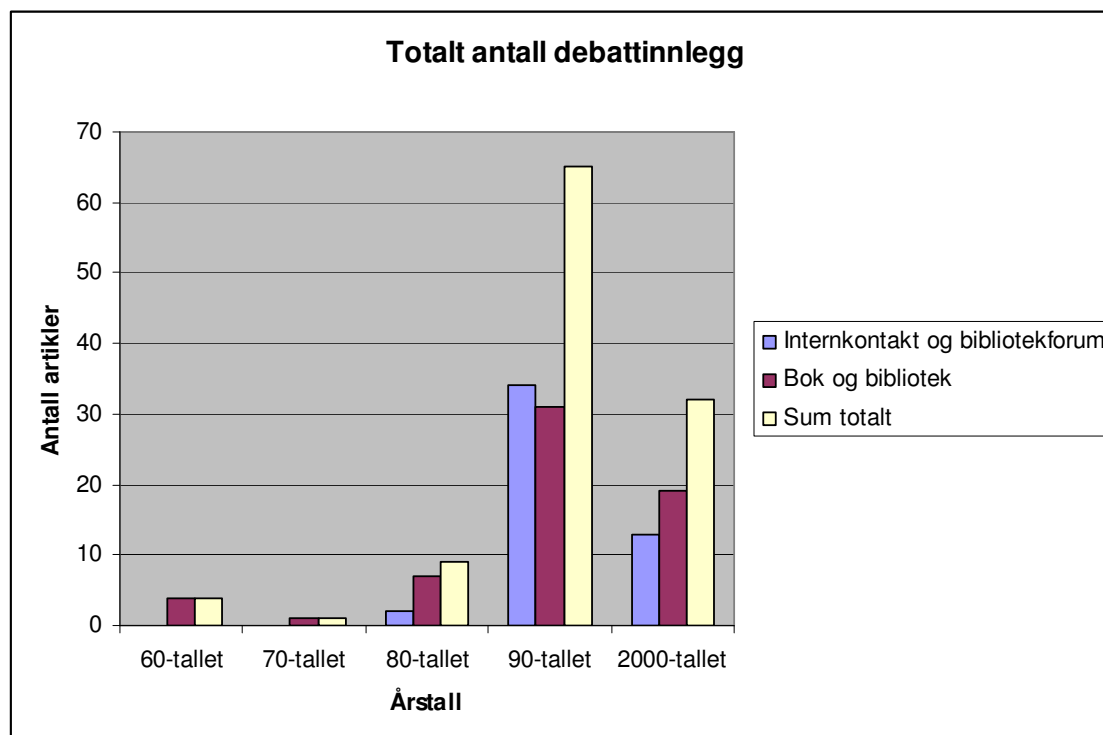

tema for disse artiklene. Den senere biblioteksjefen i Drammen, Magne Hauge var en av få som ytret ønske om en samling av sektoren. På 1980-tallet økte antallet debattinnlegg noe. Dette skyldes hovedsakelig Per Ongstads arbeid med Norgesbiblioteket og arbeidet med å etablere Nasjonalbiblioteket som selvstendig institusjon. Etableringen av NB i 1989 utløste naturlig nok diskusjoner om grenseoppgangene mellom NB, RBT og SB. Det ble reist spørsmål om både arbeidsdelingen og mulig sammenslåing. På 1990-tallet fikk debattinnleggene en betydelig økning. Økningen ser ut til å ha direkte sammenheng med offentliggjøringen av sentrale bibliotekpolitiske dokumenter.

Internkontakt og Bibliotekforum	Antall relevante artikler	Antall utgitte numre
1970-tallet	0	26
1980-tallet	2	80
1990-tallet	34	98
2000-tallet	14	40
Sum total	50	244

Bok og bibliotek har jevnt over hatt det høyeste antall artikler om temaet. På 1990-tallet var det imidlertid noen flere artikler i NBFs tidsskrift. NBF hadde et sterkt fokus på samlingen av de nasjonale bibliotekorganene på 1990-tallet og dette gjenspeiles i antall artikler.

Totalt antall debattinnlegg	60-tallet	70-tallet	80-tallet	90-tallet	2000-tallet
Internkontakt og bibliotekforum	0	0	2	34	14
Bok og bibliotek	4	1	7	31	19
Sum totalt for det enkelte tiår	4	1	9	65	33

Av totalt 487 utgitte numre av Bob og NBFs tidsskrift, var det kun 112 debattinnlegg som omhandlet en samling av biblioteksektoren. For å få frem et tall for gjennomsnittelig antall artikler per nummer har jeg gjennomgått noen årganger og fått et gjennomsnittelig tall på 12 artikler. Dersom en tar utgangspunkt i 12 artikler per nummer, betyr det at 1,9 % av totalt antall artikler omhandlet samlingen av

biblioteksektoren. Den lille andelen dette utgjør av det totale omfanget, kan gi en indikasjon på at det var forholdsvis lite fokus på dette innad i sektoren og at få miljøer var involvert i debatten.

NBF hadde samlingen av sektoren på sitt handlingsprogram i to perioder og var den viktigste pådriveren. Det er naturlig at dette avspeiles i antall artikler i Internkontakt og senere Bibliotekforum. Underdalutvalgets konklusjoner var det som skapte det bredeste engasjementet i bibliotekmiljøet.

Mine kvantitative data påviser altså en sammenheng mellom antall artikler og ytre hendelser. Det er interessant at det er en slik sammenheng. Når jeg nå går over til å analysere materialet kvalitativt gjennom dokumentanalyse, vil jeg kunne få nærmere bekreftet eller avkreftet denne sammenhengen.

KAPITTEL III: HISTORISK GJENNOMGANG

2.1 Innledende om debatten

Gjennom å bruke eksempler fra empirien vil jeg på de følgende sidene presentere sakskomplekset med de sentrale aktørene og dokumentene. Selv om gjennomgangen vil følge hovedskillelinjene i noen utvalgte perspektiver, viser det seg at det i all hovedsak blir en kronologisk rekkefølge i den historiske framstillingen.

Denne oppgaven er en studie som beskriver nærmere aktørene og deres synspunkter i en beslutningsprosess som pågikk i drøye 30 år. Aktørene har hatt både ulike posisjoner og stått for ulike perspektiver i debatten. Hovedskillelinjen i debatten gikk de første tiårene hovedsakelig på forskjellen mellom fag- og folkebibliotekene. Dette perspektivet glir delvis over i en annen skillelinje som handler om bibliotekarsektoren som segmentert og fragmentert. Innenfor interesseorganisasjonene har det vært mange aktører som ikke nødvendigvis har spilt på lag, f. eks har Norsk bibliotekforening og Norsk fagbibliotekforening vært uenige når det gjelder samlingstanken. I tillegg var det et konfliktfylt forhold mellom SB og RBT og senere Nasjonalbiblioteket da det ble etablert. Denne siste konflikten har dessverre blitt videreført mellom ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket. Evalueringsrapporten av ABM-utvikling som kom på våren 2008, påpeker at denne konflikten er uheldig for biblioteksektoren (Difi, 2008).

Et annet moment er den manglende forståelsen folkebibliotekene har hatt av rollefordelingen mellom kommune, fylke, stat og departement. Et perspektiv som kommer inn i debatten mot slutten, er motstanden mot koblingen av arkiv, bibliotek og museum. Biblioteksjef Liv Sæteren, på Deichmanske bibliotek mente dette perspektivet ble for ensidig bundet opp i det konserverende og kulturarv og at

utdanningsperspektivet ikke ble ivaretatt på en god nok måte med ABM-utvikling (Sæteren, 1999).

Aktørene har selvfølgelig variert gjennom alle disse årene, men posisjonene som aktørene har sittet i, har ofte vært de samme. Posisjonene som debattantene har hatt har typisk vært: Bibliotekleder, fagforeningsrepresentant, leder av en interesseorganisasjon, som ansatt ved bibliotekutdanningen eller som leder eller ansatt ved RBT og SB. Deltagerne jeg har funnet fra bibliotekutdanningen i Oslo er særlig Per Ongstad og Øyvind Frisvold. Sentrale personer i NBF og NFF har vært Frode Bakken, Trond Minken, Sissel Nilsen, Karl Kalseth og Hans Martin Fagerli. Sentrale biblioteksjefer har vært Liv Sæteren, Live Gulsrud, Lars Hansen Juvik, Lisbeth Tangen og Magne Hauge. Redaktørene for Bok og bibliotek har også vært sentrale i debatten. Live Slang, Berit Solhaug og Chris Erichsen er de redaktørene som har vært mest synlige i debatten. Lederne for henholdsvis SB og RBT, som Asbjørn Langeland, Else Granheim og Kirsten Engelstad har naturlig nok vært sentrale. Jostein Helland Hauge ved Universitetet i Bergen, var en viktig forkjemper for ABM-tanken. I tillegg har politisk og administrativ ledelse av departementene for kultur og utdanning spilt sentrale roller, lederne av Stortingskomiteene for kultur og utdanning likeså.

Ideen om et bibliotekdirektorat har kommet til uttrykk på ulike tidspunkter. Ideen har fått modne, og har blitt hentet fram igjen av ulike aktører. Magne Hauge var tidlig ute med å påpeke ulempene ved det å ha flere nasjonale bibliotekinstitusjoner. Per Ongstad og Hørthe Pavicevics var visjonære i sine planer om Norgesbiblioteket. Denne planen var et selvstendig initiativ og kom ikke som noe svar på en ytre hendelse. NBFs målrettede arbeid gjennom 1990-tallet tyder også på en viss grad av selvstendighet for feltet.

Noe som skapte problemer for samlingstanken var at Kultur- og utdanningsdepartementet ble delt i to på 1980-tallet. Departementstilhørigheten har siden vært et viktig stridsspørsmål, særlig for fagbibliotekene.

Eableringen av RBT

Det som preget bibliotekdebatten på slutten av 1960-tallet var etableringen av Riksbibliotekstjenesten. Min empiri starter i 1968. Den gangen lå forholdene godt til rette for en felles organisering av biblioteksektoren. Feltet var allerede samlet under ett departement i Kirke- og undervisningsdepartementet. Danmark hadde høster gode erfaringer med et fast samarbeidsorgan for fag- og folkebibliotekene, og arbeidet med ny biblioteklov var påtenkt. Lederen for Norsk fagbibliotekforening (NFF), John Brandrud ønsket seg et felles organ med departementet som øverste leder (Moen, 1969). Disse faktorene ble imidlertid ikke tatt hensyn til i arbeidet med etablering av Riksbibliotekembetet.

Departementet ble kritisert av førstesekretær i SB, Magne Hauge for å ha jobbet til dels veldig isolert i arbeidet med dannelsen av RBT. Departementet la etter Hauges mening all fokus på samarbeidet internt i fagbiblioteksektoren og tok ikke folkebiblioteksektoren med i betraktningen. Fokus var på saker som fjernlån, Universitetsbiblioteket og Nasjonalbibliografien, saker som den gangen ble sett på som spesielt viktige for fagbibliotekene.

Det er en generell tilbøyelighet til å snakke om to helt atskilte sektorer innen bibliotekvesenet (Moen, 1969, s. 251).

I mars 1968 ble det av bibliotekskolens studenter arrangert en diskusjonskveld med tittelen: Svikter samarbeidet mellom fag- og folkebibliotekene? Innlederne var

førstebibliotekar Elisabeth Mellbye fra Nobelinstituttets bibliotek og Magne Hauge.

Mellbye pekte på manglende samarbeid mellom de ulike bibliotektypene:

Vi kunne ønske oss et fellesråd for folke- og forskningsbiblioteker slik vi kjenner det fra Danmark i deres Fællesutvalget for videnskabelige biblioteker og folkebiblioteker. Da først tror jeg vi kunne fullt ut utnytte våre bokressurser på en forsvarlig måte, og da først ville det arbeid som utføres ved det enkelte bibliotek i Norge komme helheten til gode (Andreassen, 1968, s. 232).

Stortinget vedtok i møte 24. januar 1969 å opprette en Riksbibliotekstjeneste. Samtlige høringsinstanser hadde lagt vekt på behovet for bedre samordning, men en samordning som kun gjaldt for fagbiblioteksektoren. SB mente at RBT kunne vært organisert under Universitetsbiblioteket i Oslo sin virksomhet. Saksordføreren sa i debatten i Stortinget at: "Forholdet til folkebibliotekene bør løses på basis av et samarbeidsutvalg" (Innst. S. nr. 90, 1969). Hun ga håp om at den nye bibliotekloven skulle formalisere samarbeidet mellom de to sektorene. Lederen for NFF, John Brandrud uttalte i en debatt om den nyetablerte Riksbibliotekstjenesten at man burde se nærmere på om ikke alle norske biblioteker burde samles under en felles ledelse, organisert under departementet:

Grensene mellom fagbibliotek og folkebiblioteker blir stadig mer flytende (Moen, 1969 s. 250).

I høringsuttalelsene framkom ingen ønsker om samling av hele sektoren i ett organ. Magne Hauge kritiserte departementet for mangelfull liste over høringsinstanser, f. eks var ikke NBF høringsinstans. Hauge så dette som en konsekvens av departementets manglende kunnskap om bibliotekene:

Han fant grunn til å spørre om departementet er helt uvitende om hvordan vårt bibliotekvesen er organisert, og mente det hersker en utstrakt uvitenhet om hvordan folkebibliotekene blir benyttet (Moen, nr. 3, 1969, s. 251).

Kulturpolitikkenes tiår

På 1970- tallet fikk vi en revisjon av bibliotekloven og de første kulturmeldingene.

Noen formalisering av samarbeidet mellom fag- og folkebibliotek ble imidlertid ikke gjennomført i den reviderte bibliotekloven.

Selv om det ikke skjedde så mye bibliotekpolitisk på 1970-tallet, så var det en person som hadde ambisjoner for sektoren. Den personen var Per Ongstad ved Bibliotekskolen. I 1978 publiserte han og Hørthe Pavicevic visjonen om Norgesbiblioteket, hvor en samlet statlig organisering var en av hovedanbefalingene. Deres utgangspunkt var at informasjonsteknologien ville gjøre det både naturlig og ressursbesparende med en samling. Den eneste artikkelen som omtalte Ongstads rapport, finnes i Synopsis nr. 6 1978. En mulig årsak til dette, kan være at den kun ble sett som et innspill til IKT-utviklingen i fagbiblioteksektoren og derfor ikke ble ansett som relevant for folkebibliotekene. Bortsett fra Per Ongstads innspill om Norgesbiblioteket, foregikk det ingen diskusjon eller arbeid om samling av feltet på 1970-tallet. Ongstads rapport ble senere et viktig grunnlagsdokument for NBFs rapport: "Norges bibliotek mot år 2000" (NBF, 1991).

Krav om bibliotekutredning

I 1981 ble direktøren for SB, Else Granheim intervjuet i Bob om kulturmeldingen: "Kulturpolitikk for 1980-åra". Granheim ønsket ikke en samlet utredning om bibliotek- og informasjonspolitikk, slik mange bibliotekarere ønsket:

Takket være bibliotekloven er folkebibliotekene i dag atskillig mer samordnet enn universitets- og forskningsbibliotekene som dessuten er avhengig av sine moderinstitusjoner. I første omgang tror jeg derfor det er klokt at man kommer med forslag til struktur og organisasjon for de biblioteker som omfattes av mandatet. I den utstrekning det gjelder nasjonale oppgaver som berører også folkebibliotekenes virksomhet, har jeg selvsagt samme interesse som aktive folkebibliotekarere når det gjelder å sikre alle bibliotektyper innflytelse på løsningen og styringen av disse. Gaper vi imidlertid over for meget i første omgang, tror jeg man vanskelig oppnår noe i det hele tatt (Nilsen, 1981, s. 508).

NBF vedtok på landsmøtet i 1982 å be om en utredning som skulle gi en samlet vurdering av biblioteksektorens struktur, rolle og ansvar siden Strandutvalget kun omhandlet fagbiblioteksektoren. Strandutvalgets utredning (NOU 1983:17) var etterlengtet av fag- og forskningsbibliotekene. Torild Alnæs, undervisningsleder ved Statens bibliotekhøgskole presenterte utredningen i en lengre artikkel i Bob i 1983. Hun var blant de som hadde håpet at utredningen hadde skrevet mer om det fremvoksende ønsket om å se de samlede bibliotekressursene i en større sammenheng knyttet til defineringen av en nasjonal informasjonspolitikk. Noe skuffet måtte hun ta til etterretning at hovedfokuset i stedet gikk på nasjonalbibliotekets oppgaver og omfanget av ytelser til eksterne brukere.

NBFs høringsuttalelse til Strandutvalgets innstilling la særlig vekt på fellesløsninger som skulle sikre samarbeid mellom de to biblioteksektorene. NBF benyttet også anledningen til å fremme ønsket om en offentlig utredning om den nasjonale bibliotekstrukturen (NBF, 1983). I 1985 ga NBF ut et spesialnummer som var viet kravet om en offentlig bibliotekutredning:

Et samfunn er i stadig forandring, men det er grunn til å tro at de endringer som nå skjer – dels drevet frem av teknologisk utvikling, dels av bevegelser i politiske systemer, holdnings- og verdisystemer – er så fundamentale at det er nødvendig å

vurdere om etablerte institusjoner og tjenester har den struktur og de ressurser som må til for å imøtekomme fremtidige behov (Andersland, 1985, s. 3).

Ikke før høsten 1988 ble det nedsatt et utvalg for å utrede bibliotekenes oppgaver, Skrede-utvalget. Dette utvalget hadde vært etterlyst helt siden NBFs landsmøte i 1982. I mellomtiden var sentrale NOUer om livslang læring og informasjonssamfunnet publisert uten at disse NOUene ble sett i sammenheng med biblioteksektoren. Selv om bibliotekpolitikken grenser til og delvis overlapper andre politikkområder som kulturpolitikk og informasjonspolitikk, kan det synes som politikerne i liten grad ønsker å benytte seg av bibliotekene på disse tilgrensende feltene. Særlig utdanningspolitikken og informasjonspolitikken har vært lite samordnet med bibliotekpolitikken. Bare i liten grad har bibliotekene blitt trukket inn i viktige nasjonale satsinger på disse områdene. Et eksempel på dette er hvor problematisk det har vært å få til et løft for skolebibliotekene, senest vist ved KUFs melding om "Kvalitet i skolen" (St. meld. Nr. 31 (2007- 2008)), hvor skolebibliotekene ikke er omtalt.

Bibliotekdirektorat på NBFs virkeplan

Det var først i 1990 med NBFs 62. norske bibliotekmøte i Tromsø, at sammenslåingen av RBT og SB for alvor ble satt på den bibliotekpolitiske dagsordenen. Etter forslag fra Frode Bakken, kom kravet om en samling av sektoren, til et bibliotekdirektorat, med som et tillegg til virkeplanen:

...det foretas en organisatorisk samling av statens engasjement på bibliotekområdet, som sikrer interessene til brukerne både i folke- og fagbibliotekene (Slang, 1990, s. 20).

Tilsvarende signaler kom også fra Bibliotekutredningens leder, Kari Skrede på bibliotekmøtet. Bibliotekhøgskolen varslet også en oppmykning av skillet mellom fag-

og folkebibliotek i undervisningen. Rapporten "National services in Norway", av Maurice B. Line og Jostein Helland Hauge ble presentert på bibliotekmøtet i Tromsø. Rapporten foreslo en samling av RBT og SB. Den nyvalgte lederen for NBF, Trond Minken mente det var mer som forente enn som skilte, og at "fag- og folkebibliotek grunnleggende hører sammen" (Slang, 1990, nr. 4).

NBF var i 1990 i et kontaktmøte med statsråd Bjartveit og embetsverket angående sentrale biblioteksaker. Departementet "berørte ikke Rana, spørsmålet om sammenslåing av RBT og SB eller andre problemstillinger som måtte ses i sammenheng". Artikkelen fortsetter videre om departementets mening:

Departementet viste til fraksjoner, ulike syn og liknende i bibliotekmiljøet, som de fant det lite tjenelig å forholde seg til. Vi protesterte og viste blant annet til klare vedtak på landsmøtet...Alt i alt: tida går, men departementet rår (Minken, nr.6, 1990).

Lis Byberg ansatt i SB gikk i mot ideen om et bibliotekdirektorat i et høringsmøte om bibliotek arrangert av NBF våren 1991. Byberg uttalte seg slik om en mulig rasjonaliseringsgevinst: "RBTs og SBs virksomheter er såpass ulike at noen nevneverdig rasjonaliseringseffekt neppe kan være noe poeng" (Lakså, 1991, s. 11).

I Internkontakt nr. 5 i 1992 publiseres en pressemelding fra NBF som svar på Kulturmeldingen med overskriften "Lite nytt og forpliktende om bibliotek i Kulturmeldinga!". NBF var kritiske og beskyldte regjeringen for manglende forståelse av hva bibliotek er, og for manglende vilje til å sette bibliotek inn i overordnede samfunns mål:

Bibliotekenes allmennkulturelle funksjon vektlegges sterkt, mens bibliotekenes plass i informasjons- og kunnskapssamfunnet nærmest er utelatt. De fleste av de forslag som er fremmet i meldinga bygger på den posisjon som biblioteket har i dag. Det er lite nytt og forpliktende som blir lagt fram" (NBF, nr. 5, 1992, s. 3).

I en leder i Internkontakt tar Trond Minken til ordet for samarbeid og samling i biblioteksektoren. Minken pekte også på sterke motkrefter internt i sektoren:

Dessverre lever partikularismen i beste velgående i mange bibliotekmiljø i Norge, forestillingen om å være så spesiell at man ikke kan behandles på linje med andre. Dette gir seg blant annet utslag i gjensidig mistenksomhet, fordommer og sjåvinisme. Vi merker tilløp innad i NBF også...Organisasjonsmønsteret for norske bibliotekinteresser er fragmentarisk og lite oversiktlig...Departementet og sentralorganer opptrektororientert og viser liten interesse for integrering (Minken, nr. 4, 1993, s. 3).

Redaktør for Bok og bibliotek Berit Solhaug beskriver situasjonen på denne måten:

Stadig søken etter enighet er en ting, med handlingslammelse som mulig følge. Trangen til selvpinging er dessverre nokså utbredt. Man har forsømt å bygge allianser utad (Solhaug, 1993, juni, s. 22).

Minken og Solhaug argumenterer ulikt, men at splittelse og handlingslammelse ble resultatet, var begge enige om.

Bibliotekdirektør Asbjørn Langeland var opptatt av at samlingsspørsmålet tok mye av sektorens kreative energi: "Han mente diskusjonen kun bidro til å fremme splittelse, og det er viktig nå å komme videre og kunne gi positive signaler til dem som bevilger penger til vesenet" (Hansen, 1994, s. 12).

I begynnelsen av 1994 var det mange fag- og forskningsbibliotek som startet en aksjon mot samlingen av sektoren. Aksjonen var i form av en tilnærmet felles utformet faks som ble sendt fra den enkelte institusjon både til departementet og til NBF. NBF reagerte sterkt på aksjonsmåten, og polemiserste kraftig mot lederen av RBT, Kirsten Engelstad. Lederen av NBF, Trond Minken, mente RBT stod bak hele aksjonen. Med overskriften: "Korstoget for varig vern av Riksbibliotektjenesten svekker bibliotekmiljøet" gikk Trond Minken i rette med Riksbibliotekaren. Minken uttalte:

Engelstad fortsetter sitt korstog for varig vern av RBT og mot enhver organisatorisk endring, tilsynelatende under fagbibliotekenes fane. Men i sin mangel på argumenter kommer hun i skade for å gjenta flere feilaktige påstander (Minken, s. 6, 1994).

Minken mener det var forståelig at mange fagbibliotek følte uro over en mulig svekkelse mot moderinstitusjonens departement dersom bibliotekorganet ble tilknyttet Kulturdepartementet og at sektoren var urolig for hvilke endringer dette ville kunne medføre. Minken var opptatt av sektorens endringsvegning og mente at den bygget på bristende forutsetninger:

at de politiske myndighetene ikke vil røre etaten dersom vi tier, at fagbibliotekene kan ses isolert, at RBT har fungert upåklagelig...I en rekke saker av stor betydning har RBT altfor lenge forholdt seg altfor passiv, eller i det minste vært lite synlig...Fordi de mest sentrale aktørene har valgt å avstå fra offentlig debatt, har verken nytteverdien av RBT eller alternative løsninger kommet klart nok fram. Heller ikke bekymringen fra fagbiblioteksiden. Dette har blant annet NFF tatt åpen sjølkritikk for. Å laste NBF for denne svikten, må i redelighetens navn kunne sammenlignes med "å rette baker for smed! (Minken, s. 6, 1994).

Underdalutvalgets konklusjoner

Det klareste tilfelle av uenighet mellom de nasjonale bibliotekorganene kommer til uttrykk i Underdalutvalgets innstilling fra 1995. Innstillingen førte til stort engasjement i biblioteksektoren. Årsaken til dette skyldes hovedsakelig at så mange av konklusjonene til utvalget ble oppfattet som urimelige. Fylkesbiblioteksjef Lars Hansen Juvik, tok for seg innstillingen i en større artikkel i Internkontakt. Han er blant annet opptatt av de ulike vurderingene som legges til grunn for å vurdere fagligheten og viktigheten av NB, RBT og SB. Etter hans mening kom det tydelig fram i innstillingen at folkebibliotekene ikke har de samme ambisjoner og utfordringer som resten av sektoren. Det listes opp en rekke eksempler på hvor mye viktigere fagbiblioteksektoren er enn folkebiblioteksektoren: "Mye sant, men alt er sett og

vurdert og nyansert fra ståsted fag- og forskningsbibliotek. Det er for galt. Det foretas ingen verdibalansering" (Juvik, 1995, s. 21). I følge Juvik virker det som om meningen med utredningen var å utdype og forsterke forskjeller.

Med overskriften: "Rivalisering i bibliotekverden" tok biblioteksjef i Tønsberg, Frode Bakken og Tove Pemmer Sætre, fylkesbiblioteksjef i Hordaland en kritisk gjennomgang av Underdalutvalgets innstilling. I ingressen konkluderes det med at det ikke hersket noen god tilstand på toppen av de statlige bibliotekorganer:

Sjelden eller aldri har et offentlig utvalg så tydelig påpekt rivalisering i forhold til oppgaver uten at de i sine forslag er villige til å gå inn til kjernen og drøfte og løse problemene... utvalget er dypt splittet i innbyrdes uforenlige standpunkter (Bakke og Sætre, 1995, s. 18).

Sætre og Bakken mente at lederne for disse institusjonene hadde blitt vist mye tillit fra politikerne, men at de ikke hadde vært i stand til å leve opp til denne tilliten:

De eksisterende lederne har imidlertid sviktet denne tillit i den avgjørende fase og demonstrert det pinlige faktum at de ikke er enige om stort sett noe vedrørende hovedorganiseringen av norsk bibliotekvesen (Bakke og Sætre, 1995, s. 19).

Sjefen for Trondheim folkebibliotek, Lisbeth Tangen var også av de som uttrykte oppriktig bekymring for sektoren i etterkant av Underdalutvalgets innstilling:

Bibliotek utgjør en liten samfunnssektor som i lengre tid har vært preget av uforholdsmessig mange organer og organisasjoner med makt og myndighet. En slik spredning av kreftene kan være en medvirkende årsak til at det er liten interesse for bibliotek både samfunnsmessig og politisk. Det faller lett å anta at en strategisk samling av krefter og kompetanse vil gi større synlighet og større tyngde. I hvor mange saker har Bibliotek-Norge snakket med en stemme? (Tangen, s. 13)

Lisbeth Tangen mente det var særlig negativt at utvalget så seg nødt til å dele seg i sine anbefalinger med fire mot tre personer. Begge hovedanbefalingene var omtrent like dårlig i følge Tangen. Innstillingen ga et svært sprikende og forvirrende bilde utad noe som bekymret henne sterkt. Utvalget fikk feil utgangspunkt når de så sterkt vektla at biblioteksektoren består av to sektorer. Utviklingen gikk etter hennes syn i retning av mye tettere integrering, særlig når man så på brukernes bruk av bibliotekjenestene. Hun mente også at utvalget ikke tok på alvor de politiske signalene om tettere samarbeid på tvers av etater, forvaltningsnivåer og sektorer som Harlem Brundtland satset på. Hun siterte Brundtlands ord: "... Skal omstillingsarbeidet gi gode resultater, må vi ha evne til å skue ut over egen virksomhet og se denne i en bredere sammenheng" (Tangen, s. 13).

Leder av NBF, Sissel Nilsen kommenterte i en leder i Bibliotekforum de 77 høringsuttalelsene som kom inn etter høringen av Underdalutvalgets innstilling. Det var kun noen få som ikke ønsket en samling av RBT og SB. Hun fant det også interessant at mange universitet og høyskoler mente forskjellene blant fag- og folkebibliotek var minkende og ikke økende, slik utvalget mente de var.

Landsstyremøtet i NBF fattet i 1996 et nesten enstemmig vedtak i saken om samling av sektoren. Leder av NBF, Frode Bakken uttalte i den anledningen: "I dag er den manglende samordning åpenbar og situasjonen krever aktiv innsats fra Norsk Bibliotekforening. For regjeringen er dette en biblioteksak på overtid" (Bibliotekforum, nr. 4, s. 3, 1996). I en uttalelse fra NBFs landsmøte i samme nummer av Bibliotekforum, understrekes det at det haster med å få til en løsning fra statlig hold.

SV politiker Jorunn Hageler stilte 15. mai 1996 spørsmål til statsråd Åse Kleveland om hennes syn på samling av sektoren og når saken kunne bli klar fra departementet. Klevelands svarte blant annet at det hadde tatt tid å analysere de

ulike høringsuttalelsene. Svarene sprikte, selv om over halvparten gikk inn for en form for samling. Departementstilknytningen var også et spørsmål som ikke var avgjort. Kleveland tok imidlertid sikte på å kunne redegjøre for saken i budsjettproposisjonen for 1997. Dette var ikke i tråd med Sissel Nilsens funn etter hennes gjennomgang av høringssvarene. Hun hadde tidligere konstatert at det kun var noen få av høringssvarene som gikk imot en samling.

Oslofjordbibliotekene

Redaktør i Bob Berit Solhaug, refererte til et åpent brev Oslofjordbibliotekene hadde skrevet til SB. Hun omtalte dette som: "et fire siders surt oppstøt, som stemplet tilsynet som et handlingslammet, enerådig, avkreftet, ullent vesen på sotteseng. Kun en sjelden gang greier droget å riste det ytterste støvlaget av fellen for å avlevere noen byråkratiske fotøvelser" (Solhaug, juli, 1999, s. 2). Brevet fra Oslofjordbibliotekene er det debattinnlegget som går lengst i sin kritikk av SB. Live Gulsrud, biblioteksjef ved Asket bibliotek, og en av ti bibliotekledere som var en del av Oslofjordbibliotekene, mente SB hadde utspilt sin rolle. Gulsrud etterlyste initiativ til å løse problemer og utvikle fagområdene.

Oslofjordbibliotekene hadde tatt opp en rekke sentrale spørsmål med SB tidligere uten at noe skjedde. Nå mente de det var på tide med et åpent brev til hele sektoren og til departementet. "Jeg vet ikke om jeg har så mye tro på de statlige organer, men det er viktig at debatten reises..." (Solhaug, juli, 1999, s. 7). Gulsrud opplevde hele folkebiblioteksektoren som desillusjonert, og at SB ble møtt med skuldertrekk og latter. Gulsrud sa videre: "Det er betydelig frustrasjon innen folke- og fylkesbiblioteksektoren over Statens bibliotektilsyns manglende faglige initiativ og synliggjøring av aktuelle bibliotekpolitiske problemstillinger. Vi savner et statlig organ som ligger i forkant bibliotekfaglig og som kan stå for en felles nasjonal

bibliotekpolitikk" (Solhaug, juli, 1999, s. 7). Direktør Langeland følte seg ikke truffet av kritikken. Bibliotektilsynet jobbet med flere av sakene. Langeland mente videre at Oslofjordbibliotekene ikke hadde forstått SBs rolle. Det er Bibliotekloven som styrer virksomheten og fordelingen av oppgaver mellom stat, fylke og kommune. Han mente at mye av kritikken heller burde vært stilet til fylkesbibliotekene.

Oslofjordbibliotekene hadde lenge ønsket et tilsvarende videreutdanningstilbud som RBT tilbød i form av lederutvikling. I sitt brev skrev de at de regnet med at svaret fra SB på dette ønsket ble: "... ansvarsfraskrivelse ved at Statens bibliotektilsyn nok en gang henviser til lov, forskrifter og reglement... kompetansenivået er en vesentlig faktor i spørsmålet om folkebibliotekenes væren eller ikke væren" (Solhaug, juli, 1999, s.7). Langeland mente at etterutdanning var et ansvar for arbeidsgiver og at det dessuten ikke fantes midler til dette i SBs budsjett. Brevet avsluttet med en oppfordring om igjen å se på en sammenslåing av SB og RBT (Solhaug, juli, 1999).

Biblioteksjef ved Deichmanske bibliotek Liv Sæteren, kommer med et krast innlegg angående brevet fra Oslofjordbibliotekene i Bobs septembernummer. Hun mente det var helt urealistisk å se for seg at et samlet bibliotekdirektorat skulle kunne løse alle problemer. Sæteren var oppgitt over at det fullstendig ble sett bort fra Stortinget og regjeringens ønsker på feltet. Det kraftfulle talerøret sektoren trengte burde etter hennes mening være Norsk Bibliotekforening. Hun avsluttet sitt innlegg med et ønske om: "...vi også akseptere at bibliotekdirektøren er en offentlig embetsmann som utad må målbære den gjeldende politikk" (Sæteren, 1999, s. 28).

Dekanus Øyvind Frisvold ved HiO, jbi oppsummerte de siste 30 års stortingsdokumenter omhandlende bibliotek med at bibliotekene:

...alltid har kommet for sent til å rekke de forskjellige politiske togene. Bibliotekene vakler etter hans syn mellom det kulturelle og det instrumentelle og de kaster bibliotekene ut til kommunene og sier - God Jul og Godt nyttår, gjør som dere vil. Dessuten er bibliotekene sjelden definert som noe eget felt og blir derfor tvunget til å finne sin plass innenfor de eksisterende feltene (Erichsen, okt, 2001, s. 8).

Frisvold brukte Oslofjordbibliotekenes kritikk som bakteppe for sin presentasjon av SBs 50 års jubileumsbok "Bok over land". Frisvold mente at når det: "nå ønskes en håndfast styring av en samlet sektor så viser det at bibliotekvesenets styringsformer henger nøye sammen med hvilke politiske vinder som blåser" (Frisvold, 1999, s. 7).

Biblioteksjef ved Asker bibliotek, Live Gulsrud ønsket på slutten av 2000 en nedleggelse av en rekke bibliotekorganer: RBT, SB, fylkesbibliotekene og Bok og bibliotek. Hun refererte til forfatter Karsten Alnæs og journalist Tron Øgrim som begge hadde omtalt bibliotekene som en ikke-sak for offentligheten i et tidligere nummer av Bob. Gulsrud var oppgitt over all energien bibliotekene måtte bruke overfor de nasjonale organene på å få ordnet opp i interne uvesentligheter som brukerne ikke hadde noen mulighet til å forstå at det måtte brukes tid på. Hun mente at sektoren måtte se til Danmark hvor de i stedet for revirtenkning var opptatt av handlefrihet (Erichsen, februar, 2001).

Evalueringsrapporten av NMU og SB presenteres i Bobs mainnummer fra 2001. Konklusjonen var i følge Berit Solhaug: "Den ene etaten strutter av sunnhet og velvære, den andre ligger nærmest på sotteseng. Hovedkonklusjonen er at SB må få endret mandat for å møte framtiden" (Solhaug, mai, 2001, s. 16). Solhaug brukte ordene "gullunge og versting" for å beskrive henholdsvis NMU og SB. Utvalget innhentet vurderinger fra målgruppene og samarbeidspartnere. Av samtlige spurte, havnet SB i bunnsjiktet. Kritikken gikk særlig på manglende vilje til utvikling av biblioteksektoren. To av deltagerne i evalueringsutvalget Jens Thorhauge, direktør

for den danske bibliotekstyrelsen og Rannveig Egerdal Eidet, rådmann i Sørum var av den oppfatningen at det optimale var å slå sammen SB og RBT. Dette måtte gjøres for å sikre en nasjonal planlegging på feltet. I dette utvalget hadde Kulturutvalget valgt ut medlemmer som representerte hele ABM-sektoren. Det er nærliggende å tro at dette var et bevisst valg fra departementets side.

ABM tankens framvekst

Tilsynelatende kom ABM-tanken bare rullende intetanende inn over biblioteksektoren. For andre var imidlertid ABM en viktig tanke i tiden. UNESCOs handlingsplan for kulturpolitikk og utvikling fra 1998, var med på å sette dagsorden og ble et viktig grunnlagsdokument i forhold til interessen for kulturarv og St. meld. 22. Kulturarven ble et satsingsområde og det ble viktig å se arkiv, bibliotek og museum i sammenheng.

IKT-utviklingen og digitaliseringen av samlingene medvirket også til at flere så mulighetene for satsing på internett. ABM-institusjonene har tilgrensende og ofte også tildels en del overlapp i sine samlinger. Dette kan gjøre det vanskelig for brukerne å finne fram til hvilke institusjoner som er eier av materialet de etterspør. Å se samlingene som en totalitet, og dermed lette tilgangen til disse for publikum, var sentral for ABM-tanken. Rapporten Tverrsamband ble sammen med Museumsmeldingen viktige premissleverandører for St. meld 22 også kalt ABM-meldingen. St.meld. 22 konstituerte ABM som eget felt. Institusjonene som skulle inngå var Norsk museumsutvikling og Statens bibliotektilsyn. I tillegg skulle det bygges opp et arkivmiljø med ansvar for det som ikke hører inn under Riksarkivet og Statsarkivenes domene.

Embetsverket i Kulturdepartementet, og da særlig Stein Sægrov spilte en viktig rolle i spredningen av ABM-tanken. Sægrov hadde hovedansvaret for St. meld. 22, ABM-meldingen.

Noe som vanskeliggjorde saksgangen, var det hyppige skiftet av kulturminister i perioden. Da meldingen ble lagt fram 17. desember 1999 hadde akkurat Åslaug Haga (Sp) overtatt som minister etter Inger Anne Lahnstein (Sp). Februar 2000 får vi regjeringsskifte, og det er Ellen Horn (Ap) som til slutt får loset saken igjennom i Stortinget. Men som tidligere nevnt, var det bare SB som var foreslått som en del av det nye organet i ABM-meldingen.

De som til slutt fikk innlemmet RBT i ABM var utdanningspolitikere som behandlet St. meld. 27 "Gjør din plikt – krev din rett!". Det ble dermed Kirke-, utdannings-, og forskningskomiteen i Stortinget som sikret samlingen av biblioteknorge til ett. Det NBF hadde jobbet for i mange år var endelig en realitet, selv om noe eget bibliotekdirektorat ikke ble resultatet av prosessen.

KAPITTEL IV: KINGDON – BIBLIOTEKDIREKTORAT SOM BIPRODUKT

Etter den historiske gjennomgangen vil jeg nå gå et skritt videre og starte på analysen med utgangspunkt i Kingdons teori. Kingdons hovedanliggende er å finne ut hvorfor noen spørsmål når høyt opp på styresmaktenes agenda, mens andre blir neglisjert. I tillegg til dette ønsket Kingdon også å påvise hvorfor det er slik at ulike alternative løsninger oppnår ulikt gjennomslag. Kingdon forsket på beslutningsprosesser i de styrende organer i det offentlige USA. Gjennom sin forskning, utviklet han en teori om policyvinduer. Selv om teorien relaterer seg til det amerikanske samfunnet og beslutninger gjort på Capitol Hill, er Kingdons beslutningsteori likevel så interessant at den kan belyse viktige aspekter i det norske byråkratiet.

I Kingdons teori er agendasetting og utvikling av alternativer de to viktigste prosessene i forkant av en beslutning. Det er politikerne som har størst makt til å sette og påvirke agendaen. De bestemmer også hvilke saker det vil bli tatt endelige beslutninger om. Prosessen med utvelgelsen av alternativer er sentral i forhold til å begrense alternativene til et håndterbart omfang og antall (Kingdon, 1984).

Prosessen består av tre strømmer som flyter mer eller mindre uavhengig av hverandre. Målet for strømmene er å ende opp i et policyvindu hvor beslutninger blir tatt.

Politikken blir til gjennom at flere mer eller mindre uavhengige strømmer av beslutningselementer flyter sammen i et policy window (Vårheim, 1997, s. 38).

De tre strømmene er: Problemstrømmen, policystrømmen (heretter kalt alternativstrømmen) og politikkstrømmen. Strømmene kan kobles på ulike måter, noe

som resulterer i ulike løsninger av problemene. Den første strømmen, problemstrømmen fanger opp og identifiserer ulike problemer. Problemene aktualiseres ofte som følge av at spesielle hendelser finner sted. For det andre har vi alternativstrømmen hvor det produseres alternativer og forslag. En rekke ulike grupper av personer er med på å produsere alternativene og forslagene. Dette kan være spesialister, byråkrater, interesseorganisasjoner og andre som er opptatt av å sette agendaer og realisere løsningsforslag. I ABM-saken ser vi at NBF, men også lederne for RBT og SB tilhørte alternativstrømmen. Den tredje strømmen er politikkstrømmen. Politikerne skiftes ut med jevne mellomrom, svingninger i opinionen og tider med skiftende ideologisk fundament er faktorer som spiller inn i politikkstrømmen.

Nøkkelen til agendasetting og endringer i policy ligger i koblingene.

Strømmene kommer sammen i kritiske faser når:

A problem is recognized, a solution is available, the political climate makes the time right for change, and the constraints do not prohibit action (Kingdon, 1984, s. 93).

I alternativstrømmen flyter de ulike løsningsforslagene. Deltagerne i beslutningsprosessen vil jobbe for å få koblet sine egne løsningsforslag til det aktuelle problemet. De viktigste deltagerne i alternativstrømmen er byråkratiet. Kingdon fant at byråkratene spiller liten rolle for agendasettingen, men desto større rolle når det gjelder å utforme alternativer. Langsiktigheten er et av byråkratenes fortrinn. Politikere skiftes ut, men byråkratene består.

Når strømmene kobles, blir løsninger koblet til problemer og disse igjen blir så koblet til den politiske strømmen. Koblingen skjer ved åpningen av policyvinduer. Policyvinduer er muligheter som gjør at deltagere kan få igjennom sine forslag eller få

løst sine problemer. Noen policyvinduer kan åpne seg på planlagte tidspunkter, mens andre er vanskelig å forutse (Kingdon, 1984).

4.1 Agendasetting

For å kunne forstå hvorfor det tok så lang tid å få til en samling av biblioteksektoren, er det fornuftig å ha et prosessorientert utgangspunkt. Kingdons modell tar nettopp prosessen som utgangspunkt når han ser på hvordan beslutninger gjennomføres og hvem deltagerne er.

I sentrum for Kingdons beslutningsteori står altså agendasetting og utvikling av alternativer. Hovedmålet for deltagerne er hele tiden å bli en del av styresmaktenes agenda. For politikerne er det til enhver tid bare et visst antall tema som kan få plass på agendaen. Det er ikke mulig å ha like høyt fokus på alle tema og en prioritering er helt nødvendig. Agendaen kan være både generell som f. eks kulturpolitikk og spesialisert som f. eks fjernlånsvirksomhet. Tema som ikke finnes på den generelle agendaen kan det like fullt være stort fokus på i spesialiserte agendaer. Bibliotekpolitikken hører antagelig hjemme i en mer spesialisert agenda.

For å avdekke beslutningsprosessene i forbindelse med samlingen av bibliotekfeltet, er det nødvendig å se nærmere på hvorfor noen problemstillinger kommer høyt på agendaen og får mye oppmerksomhet, mens andre får minimalt med oppmerksomhet. For å finne svar må vi se nærmere både på hvem som deltok og utforske hvordan deltagerne virker inn på agenda- og alternativsettingen.

Det er i følge Kingdon tre forhold som kan forklare styresmaktenes agendasetting: Problemer, politikk og synlige deltagere (Kingdon, 1984). Samlingen av biblioteksektoren kom på agendaen i forbindelse med den statlige effektiviseringsbølgen som startet opp på 1980-tallet, og i agendaen rundt kulturarv

og fokus på ABM-sektoren med Stortingsmelding 22 (1999- 2000). I andre viktige agendaer har bibliotekene i stor grad blitt oversett. Hvorfor ble f. eks ikke bibliotekene en del av agendaen rundt bruken og satsingen på informasjonsteknologi? I livslang læring perspektivet har også bibliotekenes rolle blitt både undervurdert og oversett. Det kan selvfølgelig også være slik at bibliotekene ikke har vært i stand til å gjøre sine fortrinn kjent overfor politikerne. Kingdon påviste at politikerne spiller den viktigste rollen i agendasettingen, og for bibliotekene må dette innebære at det er politikerne som er den viktigste gruppen av deltagerne å forsøke å påvirke og argumentere overfor. NBF hadde jevnlig møter med Kulturkomiteen, og på 1990-tallet jobbet de godt og målrettet for å få fram sine ønsker om en samling. SB og RBT hadde samtidig sin kontakt med departementet, både med politisk nivå og med embetsverket. SB og RBT delte ikke NBFs ønske om en samling. Dette gjorde det vanskelig for sektoren å fremstå med en sterk stemme. Som følge av dette fremsto sektorens prioriteringer og strategier som uklare.

Problemstrømmen

Hvorfor er det slik at noen problemer får et sterkere fokus enn andre? Svaret ligger både i hvordan beslutningstagerne får kjennskap til de ulike forholdene og hvorvidt disse forholdene blir definert som problem. Jeg har under agendasettingen pekt på at bibliotekene har en utfordring når det gjelder å få beslutningstagenes oppmerksomhet om ulike problemstillinger. Folkemeningen, massemediene og pressgrupper er viktige kilder til kunnskap for politikerne. Interessegrupper innenfor biblioteksektoren har ofte ikke samme gjennomslagskraft, f. eks i mediene.

Det er også forskjell på et forhold og et problem. Forhold kommer sjelden på agendaen. Et problem må gjenkjennes og få status som et problem for å kunne komme på dagsorden. Mangelen på statlig koordinering representerte ikke noe stort

problem for politikerne, men for sektoren utgjorde den et irritasjonsmoment og et problem som den enkelte bibliotekansatte i større eller mindre grad måtte forholde seg til.

Det var særlig et tilfelle hvor mangelen på koordinering ble et stort problem internt i biblioteksektoren. Det gjaldt innføring av betaling for fjernlån fra fagbibliotekene til folkebibliotekene hvor RBT nektet å støtte arbeidet med et felles regelverk. Biblioteksektoren reagerte sterkt på at ikke dette spørsmålet var blitt løst av RBT og SB i fellesskap. Bakgrunnen var manglende finansiering av fjernlånstjenesten, noe som skapte store ekstra kostnader for fagbibliotekene. Det er ikke urimelig å si at dette burde vært klassifisert som et politisk spørsmål som politikerne burde ha funnet en løsning på. Her var det snakk om en helt sentral oppgave i det nasjonale biblioteknettverket.

Det var først med Skredeutredningen i 1991 at politikerne fikk en dypere innsikt i hvilke problemer mangelen på statlig samordning medførte. Selv om Per Ongstad pekte på problemet allerede i 1978, var ikke dette allment kjent utenfor sektoren. Utviklingen innenfor IKT gjorde imidlertid kravene om samordning større. Bibliotekene ble i stand til å levere bedre tjenester raskere til brukerne, men mangelen på statlig koordinering gjorde likevel at dette ikke ble utnyttet effektivt.

Biblioteksektoren har gjennom årene særlig vært gjenstand for drøfting i kulturmeldinger som har kommet omtrent hvert tiende år, og bibliotekmeldinger som har utkommet med ujevne mellomrom. Felles for disse er at alle bortsett fra Underdalutvalget, har omfattet mange ulike problemstillinger innenfor bibliotekområdet. Dette har medført at fokus på samlingen av sektoren har vært lav i det politiske miljøet. Skredeutvalget er den utredningen som sterkest har pekt på fordelene og nødvendigheten av en samling.

Spørsmålet om samling av biblioteksektoren på nasjonalt nivå ble aldri definert som noe problem av politikerne. Før 1990-tallet finner jeg ikke noe i mine funn som viser at sektoren har forsøkt å definere mangelen på samling av sektoren som et problem overfor politikerne. NBF løfter saken i 1990 og presenterer problematikken for kulturkomiteen på jevnlig kontaktmøter. Det er vanskelig å vurdere hvor stor betydning dette hadde, men uansett ble det økt fokus på saken, og politikerne fikk større innsikt i problematikken. Kontaktmøtene var et skritt på veien til å få politikerne til å definere dette som et problem.

Biblioteksektoren må kunne sies å være fragmentert. Det skyldes mange forhold, blant annet ulike eiere gjør at fokus og prioriteringer i det enkelte bibliotek må bli ulik. Et uttall interesseorganisasjoner og fagforeninger har heller ikke bidratt på noen positiv måte. Et eksempel på dette er Lisbeth Tangens uttalelser i etterkant av offentliggjøringen av Underdalutvalget:

Bibliotek utgjør en liten samfunnssektor som i lengre tid har vært preget av uforholdsmessig mange organer og organisasjoner med makt og myndighet. En slik spredning av kreftene kan være en medvirkende årsak til at det er liten interesse for bibliotek både samfunnsmessig og politisk. Det faller lett å anta at en strategisk samling av krefter og kompetanse vil gi større synlighet og større tyngde. I hvor mange saker har Bibliotek-Norge snakket med en stemme?
(Tangen, 95, s. 14)

Avslutningsvis håpet hun på en bibliotekdebatt uten for mange skjulte agendaer: "Intern sektorkrangling fremmer ikke omverdenens forståelse for bibliotekenes oppgaver og behov" (Tangen, 95, s. 14). Tiden var etter hennes vurdering overmoden for en samling av hele sektoren i ett organ. Tangen peker på det mange har oppfattet som et dypt skille mellom folke- og fagbibliotekene, skillet mellom folkeopplysning og mer instrumentell forankring. Disse forskjellene gir ulike typer av satsinger for det enkelte bibliotek. Resultatet av en fragmentert

biblioteksektor vil kunne være at problemer internt i sektoren i mindre grad vil oppleves som et problem av politikerne.

Politikkstrømmen

Politikkstrømmen utgjør et annet sett av forklaringer på hvorvidt en sak kommer høyt eller lavt på agendaen. Deltagere i politikkstrømmen er oppmerksomme på opinionsmeningen. Politiske valg gjør at nye politikere komme i posisjon, og flertallet på Stortinget vil også endre seg som følge av valgene. Ulike interessegrupper vil også forsøke å påvirke for å få gjennomslag for sine saker. For en spesialisert agenda som bibliotekfeltet er, vil opinionsmeningen sjelden spille noen stor betydning, men endringer etter politiske valg vil kunne ha betydning. Gjennom 1990-tallet hadde vi fem ulike kulturministre. En minister vil gjerne fremme sine egne saker, og det kan gå utover behandlingen av utredninger fremmet av tidligere ministre.

Politikerne har tradisjonelt hatt et velmenende syn på bibliotek. Bibliotek blir sjelden sett på som noe kontroversielt, men blir snarere oppfattet som et mykt felt innenfor kulturfeltet. Noe av den samme mentaliteten gjelder også for fag- og skolebibliotekene, selv om fagbibliotekene i mye større grad forankrer seg i en instrumentell praksis. Fagbibliotekenes oppdrag er hovedsakelig å være en støtte til læring og forskning.

Kingdon fant i sin forskning at forhandlinger er det som har best virkning når en ønsker konsensus i en sak. I hvor stor grad forhandlinger ligger til grunn for innlemmingen av RBT i ABM-utvikling kommer ikke fram i min empiri, men NBF hadde en person som satt i en viktig posisjon, Helge Salvesen. Salvesen var bibliotekdirektør ved Universitetet i Tromsø. Han spilte en aktiv rolle i NBF og satt også som leder av bibliotekutvalget til Universitet- og høgskolerådet. Salvesen var i posisjon til å påvirke resultatet og fremme forslag til Kirke-, utdannings- og

forskningskomiteen både i form av innspill til høringsuttalelsen fra Universitet- og høgskolerådet om Mjøs-utvalget og gjennom møtevirksomhet med komiteen.

Alternativstrømmen

Alternativstrømmen snevrer inn antall forslag til noen få, utvalgte alternativer som valget til slutt står imellom. Forslagene kommer gjerne fra alternativstrømmen, hvor forskere, byråkrater, interessegrupper m.m. har jobbet med å utvikle ulike alternative forslag. Men alternativene kan også komme fra andre kilder som: Utredninger, Stortingsmeldinger og høringsuttalelser. De meste sentrale dokumentene i prosessen var: Skredeutvalget, Underdalutvalget, kulturmeldingen "Kultur i tiden", ABM-meldingen og Mjøsutvalget. Gjennom disse dokumentene hadde politikerne gjennom mange år blitt presentert for mange ulike forslag til samling av sektoren.

I alternativstrømmen foregår seleksjonsprosessen av de ulike alternativene. De ulike forslagene vurderes med bakgrunn i en rekke faktorer: Løsningen må ikke være urimelig kostbar, offentligheten må akseptere løsningen, forslaget må være politisk akseptabelt i tillegg til at både logiske og analytiske faktorer legges til grunn (Kingdon, 1984). Kingdon pekte på at det som oftest må jobbes langsiktig med et forslag. Ingen ønsker at sin løsning skal renne ut i sanden og det kreves mye arbeid for å holde oppmerksomheten oppe for sin løsning. NBF med Minken og Bakken i spissen, jobbet målrettet gjennom hele 1990-tallet for en samling. Det ble drevet lobbyvirksomhet mot politikere, utarbeidet en scenarierapport, skrevet artikler og avholdt møter. Alt ble gjort for å holde fokus på saken, både blant politikere og biblioteksektoren. Forslaget om samling ble også i 1990 en del av NBFs handlingsprogram.

Deltagerne må også være villig til å tenke nytt og akseptere nye varianter av sitt opprinnelige forslag. Som leder av NBF var Frode Bakken rask til å omfavne

ideen om ABM-utvikling. For å oppnå en samling av biblioteksektoren på nasjonalt nivå, innså NBF at de ble nødt til å akseptere en annen løsning enn den de i utgangspunktet hadde jobbet for, nemlig samling av sektoren i et bibliotekdirektorat. Alternativstrømmen synliggjør spenningsforholdet mellom SB og RBT. Så lenge de hovedsakelig fikk leve hvert sitt liv med små krav til samarbeid, var konfliktnivået lavt.

Da institusjonene våren 1999 flyttet inn i samme bygg som Norsk Museumsutvikling, økte forventningene om samarbeid både fra departementene og fra sektoren selv. Imidlertid viste Underdalutvalgets konklusjoner til fulle hvor store motsetningene var mellom SB og RBT. Det er mulig at politikerne så seg lei på kranglingen og fraksjoneringen i sektoren og konkludert med at noe bibliotekdirektorat ikke var mulig å få til. Det var ikke bare på statlig nivå at det var uenighet, høringsuttalelsene hadde vært sprikende ved tidligere utredninger, noe Åse Kleveland brukte som argument mot å samle sektoren i et kontaktmøte med NBF på tidlig 1990-tallet.

Et annet spenningsforhold var folkebibliotekenes misnøye med SB, som nådde et høydepunkt med kritikken fra Oslofjordbibliotekene. SB ble beskyldt for å være lite utviklingsorientert og for ikke å ta sektorens utfordringer på alvor. Som aktør ble SB beskyldt for å være både byråkratisk og formalistisk.

Norsk bibliotekforening var en viktig aktør og premissleverandør. NBF hadde som interesseorganisasjon en mye friere rolle med et større handlingsrom enn det SB og RBT hadde. NBF som interesseorganisasjon skal være det samlende elementet i biblioteksektoren, med en agenda som angår hele feltet. Nå eksisterer det også en interesseorganisasjon spesielt for fagbibliotekene, Norsk fagbibliotekforening (NFF). NFF er kollektivt tilsluttet NBF, og det er forholdsvis tette bånd mellom de to organisasjonene. Men, det er et betimelig spørsmål om ikke NFF

like godt kunne vært en spesialgruppe under NBF for å sikre et enda tettere samarbeid.

4.2 Deltagere

Deltagerne i de ulike prosessene kan deles inn i synlige og mer skjulte deltagere. De synlige er regjeringen, Stortinget, media og resten av det politiske miljøet. De relativt skjulte deltagerne er spesialister på sitt felt. Det kan f. eks være akademikere, forskere, konsulenter, embetsverk, byråkrater, partiapparat og deltagere i interessegrupper (Kingdon, 1984).

Synlige deltagere

Statsministeren, regjeringen, Stortinget og media er synlige deltagere i beslutningsprosessen. Kingdon påviste at de synlige deltagerne påvirker agendaen mens de skjulte deltagerne påvirker alternativene (Kingdon, 1984). Det er de valgte politikere i regjering og Storting som har størst gjennomslag i agendasettingen. Følger en Kingdons teori var det i behandlingen av etableringen av ABM-utvikling saksordfører Ola T. Lånke, som hadde størst betydning for resultatet. En viktig person i Kulturdepartementet var Stein Sægrov. Med hovedansvaret for ABM-meldingen, spilte han en sentral rolle i etableringen av ABM-utvikling. Museumsmannen Magne Velure hadde også en viktig rolle pga sitt arbeid med Museumsmeldingen, hvor ABM-perspektivet ble vektlagt.

Det blir peika på at arkiv, bibliotek og museum har ein del felles som gjer det naturleg å få til ei systematisk kartlegging av dei arbeidsfelte i dei tre sektorane der ein med samordningstiltak på sentralt nivå kan oppnå betre tenester for samfunnet (NOU 1996:7, s. 8).

Departementene med ansvar for kultur og utdanning har vært de viktigste adressatene for bibliotekspørsmål, biblioteksaker har sjelden stått høyt på politikernes agenda. RBT og SB har naturlig hatt tette kontakt med departementene samtidig som min empiri avslører at de ikke nødvendigvis har hatt bibliotekenes beste i tankene. Både RBT og SB var lite opptatt av å se helheten og finne fram til løsninger til beste for hele sektoren. I stedet var fokus hele tiden på forskjellene, for å markere størst mulig ulikhet mellom fag- og folkebibliotek.

Relativt skjulte deltagere

Alternativer, forslag og løsninger genereres blant grupper av spesialister. Spesialister er gjerne akademikere, forskere, konsulenter og byråkrater. De ulike spesialistene danner små samfunn som jobber for å få fram sine saker. De forskjellige ideene som prøves ut, vil kunne knyttes til en rekke ulike løsninger (Kingdon, 1984).

Som profesjonsfag har bibliotekfaget stått forholdsvis svakt i forhold til å danne livskraftige miljøer for forskning og utvikling. Miljøet i Norge er lite og inntil høgskolereformen kom på tidlig 90-tallet, ble det utført lite forskning på bibliotekfeltet i Norge. Feltet er preget av forholdsvis små miljøer, hvor de største finnes i Oslo og Tromsø. Men det finnes også utdanningsmiljøer i Kristiansand, Bergen og Trondheim.

Direktørene i SB og RBT har vært aktive aktører i de ulike samfunn av spesialister. Tilsvarende for sentrale personer i ledelsen av NBF. Noen av biblioteksjefene var også viktige aktører. Utfordringen for mange av aktørene er at de ofte kan bli oppfattet som "småkonger" som setter egeninteressen foran. Resultatet kan fort bli fragmenterte løsninger som ikke er til beste for helheten. Magne Hauge, som senere ble sjef for Drammen bibliotek og Fylkesbiblioteket i Buskerud, er den

første jeg finner i mitt materiale som peker på interessemotsetningene mellom fag- og folkebibliotek:

Jeg har liten tro på at det er noen av oss eldre, bundet som vi er av alle mulige hensyn til alle kanter, skal kunne makte å skjære igjennom den jungel av interessemotsetninger som preger vår stand. Men vi kan jo håpe på dere yngre. Diskuter sakene, sett fram forslag og la dere ikke bløffe av autoritetene. Vi trenger nytenkning her på berget (Andreassen, 1968, s. 238).

Det er vel bare NBF som har i oppdrag å arbeide for å fremme gode løsninger for hele sektoren. NBFs høringsuttalelse til Skredeutvalget sa dette om ønsket om et bibliotekdirektorat:

Norsk bibliotekvesen trenger ett, sterkt faglig organ på toppen. Et slikt organ må gis utstrakt myndighet til å fastlegge normer og fellesregler (f.eks for fjernlånet), bevilge penger til fellestjenester og utviklingsprosjekter, og ikke minst planlegge og koordinere felles datasystemer. Det må ha en sterk faglig autoritet. Forbindelser mellom dette organ, det regionale ledd og primærbibliotekene må være åpne. Videre bør det baseres på oppgaver og ikke på basis av bibliotektyper, som på mange måter vil være underordnet. Organet opprettes ved full omorganisering av Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotek tjenesten. (NBF, 1991, s. 4).

Den tidligere presenterte debatten som fulgte i kjølevannet av publiseringen av Underdalutvalgets konklusjoner, er et godt eksempel på hvordan direktørene i SB og RBT satte egeninteressen i fokus, i stedet for å søke løsninger til beste for resten av sektoren. Selv om høringsuttalelsene gikk i klart favør av etablering av et bibliotekdirektorat, oppnådde RBT og SB ved sin egenrådighet å trenere saken. Underdalutvalgets konklusjoner blottstilte også uenighetene som hersket mellom NB, RBT og SB.

Frode Bakken og Tove Pemmer Sætre analyserte Underdalutvalgets konklusjoner: "Problemet med de sentrale bibliotekorganer er i korte trekk at de på grunn av organisatorisk oppsplitting ikke makter å skape en offensiv for bibliotekene" (Bakken og Sætre, 1995, s. 20). Et eksempel de trekker fram er nasjonale IT-planer. I disse viktige planene ble bibliotekene knapt nevnt. I Danmark derimot var bibliotekene sentrale i regjeringens IT-planer. Utvalget viste sviktende logikk ved at de "gjentar jevnlig gjennom hele utredningen sin konklusjon om at det ikke er noe grunnlag for en samlet løsning, samtidig som de ved gjennomgang av oppgavene viser det motsatte" (Bakken og Sætre, 1995, s. 20). Bakken og Sætre mente videre at Underdalutvalget ikke var i stand til å imøtegå Skredeutvalgets konklusjon om en samling av RBT og SB. Bakken og Sætre mente også at det var viktig å ikke la seg stoppe av diskusjonen rundt departementstilknytningen, noe som til da hadde vært en medvirkende årsak til avsporing av debatten, f. eks gjennom den tidligere omtalte "faksaksjonen".

En gruppe bibliotekarer oppfordret NBF til å jobbe videre med Underdalutvalgets konklusjoner. Gruppen bestod av Kari Garnes, Cecilie Butenschøn, Tove Pemmer Sætre, Live Gulsrud og Frode Bakken. De mente at utgangspunktet måtte være at det er en biblioteksektor med mange ulike bibliotektyper med ulike eiere:

De koordinerende og samordnende oppgaver må samles i et nytt handlekraftig organ...Utgangspunktet må være i oppgaver og ikke i de ulike bibliotekkategoriene...Nasjonalbiblioteket og andre nasjonale bibliotekfunksjoner sorterer under, og ikke på siden av, det felles statlige bibliotekorganet (Garnes, 1995, s. 21).

Det er interessant at flere så faren det kunne utgjøre å likestille det nye nasjonale bibliotekorganet med Nasjonalbiblioteket. Evalueringen av ABM-utvikling våren 2008 viser at det sentrale aktører fryktet skulle skje, nettopp skjedde. I rapporten bes det om at både ABM-utvikling og Kultur- og kirkedepartementet må jobbe for å bedre forholdet til Nasjonalbiblioteket (Difi, 2008).

Det er et paradoks at noen full samling av ABM-sektorens nasjonale organer ikke ble oppnådd. Nasjonalbiblioteket og Riksarkivet er sentrale institusjoner i sektoren som begge er organisert utenfor ABM-utvikling. Dette ble også pekt på i evalueringen våren 2008. Det er fristende å stille spørsmål om det var minste motstands vei som ble valgt av politikerne?

Det var Universitet- og høgskolerådets argumentering for en nedlegging av RBT som ble vektlagt i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen og som fikk komiteen til å foreslå at RBT skulle legges til ABM-utvikling. Sett utenfra kan det synes som løsningen blir til nærmest ved en tilfeldighet. Det må også kunne ses som en tilfeldighet at Mjøsutvalgets innstilling kom kort tid etter og ikke før ABM-meldingen. Slik sett ser prosessen ut til å passe godt med Kingdons beslutningsteori.

4.3 Koblinger og vinduer

De ulike strømmene lever i stor grad sitt eget liv. Når det oppstår situasjoner med endringer som kan gjøre koblinger mulig, vil deltagerne søke å få oppmerksomhet rundt sine saker og sine løsninger og derigjennom gjøre forsøk på å koble de ulike strømmene. Når kan policyvinduer oppstå? Policyvinduer kan komme opp i forbindelse med regulerte og styrte prosesser som budsjettprosesser. Men også i forbindelse med behandling av Stortingsmeldinger vil policyvinduer kunne oppstå. I forbindelse med politisk behandling vil meldinger gjerne innebære økonomiske beslutninger som vil kunne åpne opp for ulike alternativer.

Den første mulige koblingen jeg finner er i forbindelse med etableringen av RBT. Stortinget vedtok i møte 24. januar 1969 å opprette Riksbibliotek tjenesten uten at andre alternativer var tatt i betraktning. Den eneste institusjonen som gikk imot opprettelsen av RBT var Universitetet i Bergen. Alle høringsinstansene la vekt på bedre samordning som det sentrale for opprettelsen, men samtidig var det underforstått at denne samordningen kun gjaldt for fagbibliotekene. SB ga uttrykk for usikkerhet når det gjaldt organiseringen. De mente at man kunne ha organisert denne virksomheten inn under Universitetsbiblioteket i Oslo. Saksordføreren sa i debatten i Stortinget at: "Forholdet til folkebibliotekene bør løses på basis av et samarbeidsutvalg (Innst. S. nr. 90, 1969). Saksordføreren ga også uttrykk for et håp om at den nye bibliotekloven skulle formalisere samarbeidet mellom de to sektorene.

Lederen for NFF, John Brandrud, uttalte i en debatt om den nyetablerte Riksbibliotek tjenesten at man burde se nærmere på om ikke alle norske biblioteker burde samles under en felles ledelse, organisert under departementet (Moen, 1969). Den gang bibliotekskolestudent Lars Juvik, konkluderte i samme debattmøte med at: "det er mest påkrevet å opprette en sentral instans for bibliotekvesenet innen departementet" (Moen, 1969, s. 250). Denne muligheten ble av kort varighet. Ønsket om en bedre samordning ble ikke fulgt opp i den nye bibliotekloven av 1972. 1970-tallet ble kulturpolitikens- og kulturmeldingenes tiår og medførte et fokusskifte bort fra bibliotekspørsmål. Politikerne valgte med dette fokusskiftet en ensidig forankring av folkebibliotekene i kultursektoren. Det kan hevdes at denne ensidige fokuseringen var med på å opprettholde skillet mellom fag- og folkebibliotekene. I utgangspunktet hadde biblioteksektoren en gylden mulighet i forbindelse med etableringen av RBT i 1969, men muligheten forsvant og resultatet uteble.

Finland var heldigere stilt. Landet fikk ny biblioteklov i 1961, før kulturpolitikken kom i hovedfokus. Den nye bibliotekloven medførte sterk vekst i satsingen på bibliotek i Finland, blant annet på bokbusser (Mäkinen, 2008). I Norge var vi for sent ute. Vår reviderte biblioteklov kom først i 1972, etter at kulturpolitikken var blitt satt på den politiske dagsordenen. Spørsmålet er om 1970-tallets fokus på kulturpolitikken ødela for tanken om et selvstendig bibliotekdirektorat?

Et annet moment som kunne gjort en samling enklere, var departementstilknytningen. Inntil 1982 var både utdanning og kultur i samme departement. Da departementsstrukturen ble endret oppsto et departementalt skille mellom fag- og folkebibliotekene. Fagbibliotekene var negative til å bli knyttet til Kulturdepartementet. De mente det ville gi vanskelige samarbeidsforhold og fjerne dem fra den viktige knytningen til Utdanningsdepartementet.

Den neste reelle muligheten jeg finner er i forbindelse med Skredeutredningen. Høringsuttalelsene viste at det var bred enighet i biblioteksektoren om en samling til et bibliotekdirektorat. Sektoren selv ga dermed et klart signal til politikerne. NBF jobbet også målrettet med samlingsspørsmålet, både innad og utad. Høringsmøter ble avholdt, krav om bibliotekdirektorat var tatt med i handlingsprogrammet, flere notater og rapporter var blitt produsert og debattert og kontaktmøter var blitt holdt med kulturdepartements ledelse og kulturkomiteen på Stortinget. Statsråd Bjartveit og departementet var imidlertid ikke klar til å foreta en beslutning i saken, og pekte på fraksjoner og ulike syn innad i biblioteksektoren som departementet mente det var lite tjenlig å forholde seg til (Minken, 1990). Dette synet fikk NBF bekreftet i kulturmeldingen som kom i 1992. NBF beskyldte departementet for å ha få ambisjoner og ønsker for biblioteksektoren (NBF, 1992). Dette underbygges også av

departementets manglende vilje til å se bibliotekene som aktører på andre arenaer, som informasjonsteknologi og livslang læring.

Den koblingen som ble avgjørende for samlingen av sektoren, var ABM-koblingen. Ved å foreta denne koblingen ble bibliotekene en del av et større sakskompleks. I min empiri er ABM-tanken helt fraværende som eget alternativ i alternativstrømmen fra biblioteksektorens side. Kan dette skyldes en manglende vilje til å se ut over eget felt og ta inn over seg hva politikere og andre beslutningstagere er opptatt av? Fra midten av 1990-tallet vokste det fram en interesse for kulturarven og for å se arkivene, bibliotekene og museene i sammenheng. EU fikk økonomiske programmer for digitalisering av kulturarv og i 1998 kom UNESCOs handlingsplan for kulturpolitikk og utvikling. I England ble det nasjonale organet Museums, archives and libraries council (MLA) etablert i 2000. IKT-utviklingen og muligheten for digitalisering av kulturarv bidro i både Norge og i resten av verden til å sette fokus på dette arbeidet. Som et svar på ønsket om en satsing på kulturarv, ble Kulturnett etablert i 1998.

Til tross for dette sterke fokuset på å se arkivene, bibliotekene og museene som en sektor, finner jeg ikke dette gjenspeilet i bibliotekdebatten. Utenfor biblioteksektoren var det et press for å få til et tettere samarbeid, men feltet selv viste liten interesse. Fordi sektoren ikke klarte å forutse hva som ville skje, ble resultatet at feltet fikk liten mulighet til å påvirke beslutningsprosessen. Bibliotekfeltets egne alternativer hadde liten betydning overfor de som fattet beslutningen. Lederen av NBF, Frode Bakken, var den som klarest så hvilken mulighet ABM-tanken ga. For Bakken og NBF var det viktigst at det skjedde noe. Det er naturlig å anta at det eksisterte et pragmatisk syn på hvordan konstellasjonen skulle bli, bare RBT og SB ble samlet. I dette perspektivet ble også departementstilknytningen av underordnet

betydning. Den aller dårligste løsningen ville vært om RBT og SB ikke hadde blitt samlet i samme organ.

Beslutningsprosessen som ligger til grunn for prosessen som førte RBT inn i ABM-utvikling er interessant. NBF ser her en mulighet og prøver å koble seg på prosessen. Men i stedet for å jobbe mot kulturpolitikere, er det i stedet utdanningspolitikere NBF forsøker å koble sitt alternativ mot. Biblioteksektoren kan ikke forvente å kunne bestemme hvordan nasjonale organer skal være organisert. Dette er regjeringens rolle, men sektoren, i dette tilfellet ved NBF har selvfølgelig en mulighet til å spille fram sin alternative løsning. Etableringen av ABM-utvikling førte til at en splittet sektor ble samlet i ett organ. Dersom biblioteksektoren hadde vært enda sterkere, kunne en sett for seg en løsning uten arkiv og museum. Hvorfor kunne ikke også NB vært en del av ABM-utvikling? NB hadde på dette tidspunktet bygget seg opp til å bli en stor og slagkraftig organisasjon, og ønsket neppe å være en del av et annet organ.

Det kan antagelig med rette hevdes at uenigheten mellom det en kan kalle de mange småkongene i sektoren har vært til hinder for en samling på et tidligere tidspunkt. ABM-prosessen var med på å løfte sakskomplekset opp på et høyere plan. Prosessen gir et beslutningsvindu som også innebærer en endring for bibliotekstrukturen. Det er til slutt utdanningspolitikere som hjelper bibliotekene med å skape en løsning.

Vinduet som får avgjørende betydning er Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen innstilling til Mjøs-utvalget. Det kan synes påfallende at ikke RBT var en del av ABM-meldingen. Antagelig er årsaken at RBT var underlagt et annet departement. Meldingen gir en kort beskrivelse av fagbiblioteksektoren, men uten å foreta en kobling av RBT til ABM-området. Det kan synes som bibliotekdirektoratet

ble sett på som en biting, og at denne løsningen derfor aldri ble utredet som eget tiltak i ABM-meldingen.

Når først vinduet åpner seg, var det dyktige spillere som Frode Bakken og Helge Salvesen som så anledningen og muligheten. At RBT ble foreslått som en del av ABM-utvikling, er et alternativ som spilles fram av Bakken og Salvesen. Biblioteksektoren ved NBF, blir dermed en aktiv part i beslutningsprosessen. Det var ikke umiddelbart åpenbart for Bakken og Salvesen at dette var den korrekte anledningen, men det var Mjøsutvalget som åpnet opp for en løsning.

Koblingene kan være mer eller mindre tilfeldige. Det var en temporalitet i utviklingen i og med at Mjøs-utvalget kommer opp som en mulighet. Allerede på 1960-tallet blir mangel på samordning på nasjonalt nivå definert som et problem av sektoren selv, men problemet blir aldri heist opp på et høyere nivå. Byråkratiet fikk heller ikke jobbet fram ordningen med bibliotekdirektorat. Det var i stedet interesseorganisasjonene som måtte jobbe fram løsningen, og NBF hadde alternativet klart hele tiden.

Koblingene mellom strømmene varierer i styrke. Det finnes både sterke og svake koblinger. Sterke personer med mye makt og myndighet vil kunne skape sterkere koblinger. Prosessen med etableringen av ABM-utvikling var stramt styrt fra Kulturdepartementet. Det var ikke mulig for NBF å få gjennomslag i KKD. Det synes som departementskoblingen var for sterk til at Riksbibliotekstjenesten kunne bli en del av prosessen. I stedet måtte NBF gå til Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

Kingdons teori forklarer beslutningen om samlingen av biblioteksektoren i ABM-utvikling ut i fra tilfeldigheter. Kan det være andre måter å se prosessen på? Dersom utgangspunktet legges i at dette var en interessekamp, vil Bourdieus tanker om felt kunne være en fruktbar måte å analysere denne maktkampen på.

KAPITTEL V: BOURDIEU – BIBLIOTEK OG FELTTEORI

I denne delen av oppgaven vil jeg se nærmere på Bourdieus feltteori og relatere denne til biblioteksektoren. Bourdieu har vært en populær teoretiker innen bibliotekfeltet i flere år. Flere doktorgradsarbeider har benyttet hans teorigrunnlag for å kaste lys over biblioteksektoren. Bourdieu gir meg mulighet til å analysere beslutningsprosesser blant bibliotekarer og andre deltakere i bibliotekfeltet, med utgangspunkt i sosiale prosesser.

Rommet er et grunnleggende tema i Bourdieus forskning. Med rom mener Bourdieu systemet av relasjoner mellom posisjoner.

"Man glemmer alt for ofte at rommet er forklarende" (gjengitt i Broady, 1990, 471).

Ved å rekonstruere det sosiale rommet, kan forskerne fange inn relevante trekk ved sosiale prosesser. Dette innebærer blant annet å konstruere det systemet av relasjoner som forbinder posisjonene. Særlig viktig er det å se nærmere på de dominerende og de dominerte. Videre må en kartlegge personenes system av disposisjoner, deres habitus og kapital. Feltets relasjon til andre nærliggende felt må også klargjøres. Kartleggingen gjøres for å få fram et multi-dimensjonalt rom av posisjoner som utgjør den sosiale verden (Bourdieu, 1985).

5.1 Bourdieus feltteori – en teoretisk ramme

For å forstå Bourdieus teori om sosiale felt er det nødvendig å se nærmere på noen sentrale begreper: Habitus, kapital, felt og sosial praksis.

I boken "Distinksjonen – En sosiologisk kritikk av dømmekraften" benytter Bourdieu følgende formel for å definere sosial praksis:

(HABITUS X KAPITAL) + FELT = PRAKSIS

Det er relasjonene mellom disse begrepene som er det sentrale i hans teori om sosial praksis. Praksis skal forstås som resultatet av innflytelsen av de enkelte variablene i formelen. Et slikt relasjonelt perspektiv medfører at når jeg først trekker inn Bourdieu, må alle elementene i formelen behandles.

Habitus

Habitus er en inkorporering av ferdigheter i praktisk mestring, et resultat av sosiale erfaringer, fysisk aktivitet, tenkning og handling i gitte situasjoner. Dette systemet utgjør et sett av disposisjoner som til sammen utgjør habitus. Et sentralt moment i habitusteorien er at menneskers tanker, handlinger og vurderinger ikke er direkte avtrykk eller speilbilde av en ytre virkelighet, men et resultat av møte mellom menneskets habitus og de sosiale sammenhenger de inngår i.

Habitus er med på å gjenskape den sosiale verdenen. Når det oppstår uoverensstemmelser mellom habitus og den sosiale verdenen, vil habitus kunne endre den sosiale verdenen. Hver enkelt persons habitus har dermed i utgangspunktet en iboende mulighet til å endre den ytre verden. Habitus er nært tilknyttet begrepet kapital. I følge Broady er habitus en av kapitalens eksistensformer. Et resultat av Bourdieus fokus på habitus sitt møte med den sosiale verdenen, er at menneskers relative posisjoner i et sosialt rom eller felt, blir avgjørende for å forstå mennesket og dets handlinger.

Habitusbegrepet er interessant sett i forhold til profesjonen bibliotekar og hva som former den enkelte bibliotekansatte. Bourdieu skriver i Distinksjonen om hvor sosialiseringen finner sted. Han deler den i to områder: Primærsoliseringen som foregår i familien, og den sekundærsoliseringen som foregår innenfor en yrkesgruppe. Tradisjonelt har det vært en ensrettet rekruttering til utdanningen. Det har i all hovedsak vært kvinner som har valgt å gå på bibliotekhøgskolen. Et annet

kjennetegn ved bibliotekarer er at de hovedsakelig kommer fra større eller mellomstore steder i Sør-Norge. De fleste bibliotekarers oppvekst vitner om en trygg oppvekst i solid middelklasse (Smidt, 2002). Det har med andre ord vært en forholdsvis homogen gruppe som har blitt uteksaminert fra utdanningen i Oslo.

Den sosialiseringen som forgår innenfor bibliotekaryrket må tas med i betraktningen når feltet analyseres. Bibliotekene har en stolt fortid som forvaltere av kunnskap utgitt i trykt form. IKT utviklingen innebærer store endringer for dette tankesettet. Det er i ferd med å oppstå et gap mellom den tradisjonelle bibliotektanken og brukernes forventinger til moderne tjenester. For fagbibliotekene har denne utviklingen pågått over mange år, og bibliotekarene har i stor grad tilpasset seg. For folkebibliotekene er problemet større. Ansatte i folkebibliotek sliter med å tilpasse seg nye krav og forventninger fra brukerne. Hva skal et folkebibliotek være i 2008? Dette er ikke noe enkelt spørsmål å gi et svar på. Omverden blir mer og mer kompleks, noe som gjør det vanskeligere å vite hva som er relevante tjenester for brukerne. Denne usikkerheten og splittelsen har i lang tid gjort at biblioteksektoren i liten grad har fremstått med felles tyngde når viktige beslutninger vedrørende bibliotekspørsmål har stått på agendaen.

Jofrid Karner Smidt studerte bibliotekarers litterære smak. I den forbindelse undersøkte hun bibliotekarenes sosiale bakgrunn med utgangspunkt i fars yrke. Akademikere, høgskoleutdannende og sivilingeniører utgjør en stor gruppe, men også barn med fedre fra primærnæringene og håndverksyrker er godt representert. Smidts hovedfunn er at: "Yrkesgrupper som man vanligvis forbinder med høy kulturell kapital, er ikke spesielt sterkt representert" (Smidt, 2002, s. 106). Smidt finner også få med en yrkesbakgrunn som innebærer høy økonomisk kapital.

Det har vært en antagelse i bibliotekmiljøet at den viktigste rekrutteringen til yrket har vært fra høyere sosiale lag. Smidt viser med sin empiri at denne antagelsen må nyanseres. Geir Vestheim er av de som har stått for en slik antagelse. I hans avhandling antar han at de fleste bibliotekarer har en bakgrunn fra "borgerlige samfunnsjikt". Dette er en rund formulering og Smidt finner at Vestheim kan finne dekning for sitt syn i hennes materiale. Men, hun mener samtidig at med betegnelsen "borgerlig" tenker man ofte på det høyere borgerskap, personer med både høy kulturell og økonomisk kapital. Denne sammenhengen mellom det høyere borgerskap og bibliotekarenes bakgrunn, kan ikke påvises i Smidts materiale (Smidt, 2002).

Med hensyn til kjønn har man regnet med en 80- 20 fordeling kvinner og menn på bibliotekarstudiet i Oslo. Dette er mye den samme kjønnsfordelingen som man finner blant sosionomer og grunnskolelærere. Jofrid Karner Smidt fant i sin undersøkelse at det var 89 % kvinner og 11 % menn som arbeider i folkebibliotek. Den samme kjønnsfordelingen fant Ragnar Auduson i en undersøkelse fra 1987 (Audunson, 1988). I 2008 kom NOUen: "Kjønn og lønn". NOUen tar for seg likelønnsproblematikk og har undersøkt kjønnsandelen i en rekke yrker. Figuren under viser en oversikt over kvinnedominerte yrker i offentlig sektor. Undersøkelsen viser at blant spesialbibliotekarene, er kvinneandelen hele 90 %.

Undervedlegg 1**Kvinnedominerte yrkesgrupper
i offentlig forvaltning**

Tabell 2.17 Kvinnedominerte yrkesgrupper i offentlig forvaltning

Skoleverket	Andel kvinner
Adjunkt	70,1
Adjunkt m/tilleggsutdanning	65,5
Lærer	70,5
Øvrig Kommune og fylkeskommune, u Oslo	
Arbeidsterapeut	75
Barnepleier	99
Barnevernspedagog	90
Bibliotekar	89
Ergoterapeut	94
Fotterapeut	96
Fysioterapeut	84
Førskolelærer	96
Helsesøster	100
Jordmor	100
Klinisk sosionom	77
Miljøterapeut	79
Sosialkurator	86
Sosionom	85
Spesialbibliotekar	90
Spesialpedagog	93
Spesialsykepleier	92
Sykepleier	95
Tannpleier	99
Vernepleier	85
Helseforetak: Heltidsansatte	
Sykepleiere og sp.sykepleiere	85
Bioingeniører	87
Radiografer og audiografer	72
Fysioterapeut og ergoterapeut	83
Vernepleiere	63
Sosionomer og barnevernspedagoger	78

Kilde: SSB 2007b, FAD 2007 og KS 2006.

Tabellen er hentet fra NOU 2008:6: Kjønn og lønn.

Ser en nærmere på tabellen, oppdager en at det er en klar overvekt av omsorgsykker og praktiske yrker i offentlig sektor. Cynthia Epstein forsket på forskjeller mellom kjønnene og kjønnstereotyper. Hun fant at kultur og sosial struktur samhandler i det å skape kjønnstereotyper, dvs. det å knytte bestemte typer adferd til det ene eller annet kjønn. Kjønnstereotyper strukturerer individuelle valg, og seleksjonsprosessen er ordnet og kontrollert av dørvoktere og institusjoner som er i

posisjon til å tillate eller nekte adgang til bestemte statuser. Kjønnstereotypien forklarer også selvseleksjonen blant menn og kvinner til ulike yrker, samtidig som den forklarer misnøyen blant menn og kvinner som er i klare minoriteter i sine yrker (Epstein, 1988).

Kapital

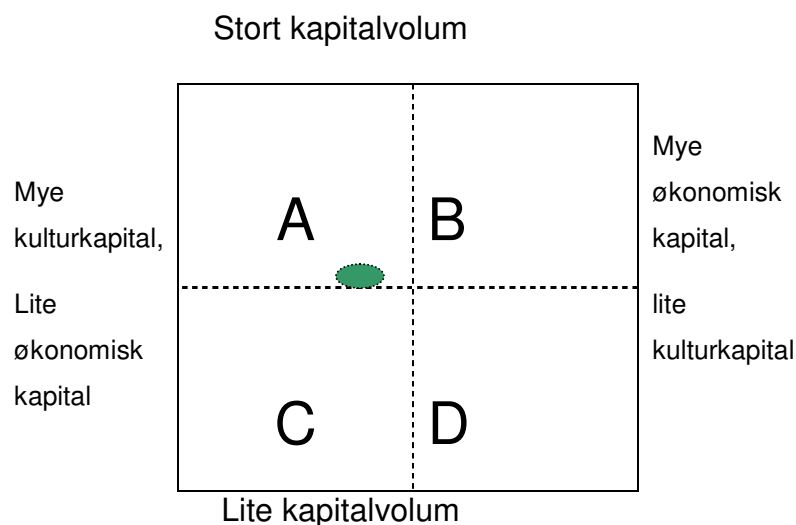
Kapital betyr å ha tilgang til forskjellige former for verdier og ressurser som utgjør grunnlaget i en overordnet symbolsk økonomi. Det finnes ulike former for kapital, fra rent økonomisk kapital til kulturell, sosial og symbolsk kapital (Bourdieu, 1985). Av disse ulike formene er symbolsk kapital å regne som den mest grunnleggende. Symbolsk kapital brukes som betegnelse på det som sosiale grupper tilkjenner verdi og erkjenner som verdifullt. For Bourdieu er ikke kapital et individuelt anliggende, men noe som hviler på sosiale prosesser. Kapital får betydning fordi det gis en relasjonell betydning. Det er relasjonen mellom individer, grupper eller institusjoners tilgang og anvendelse av verdier og ressurser på den ene siden, og disposisjonene gjennom kapital, habitus eller livserfaring hos de som oppfatter og vurderer disse tilgangene og anvendelsene på den andre siden, som i følge Bourdieu er grunnlaget for symbolsk erkjennelse og kapital.

Sosial kapital er også en kapitalform Bourdieu benytter seg av. I denne formen inngår blant annet slekt, venner og arbeidskolleger. Med andre ord, det vi kan kalle våre sosiale nettverk. Sosial kapital er viktig for alle, og spiller også en sentral rolle for bibliotekarer. De nettverk som etableres i jobbsituasjoner, gir posisjon i feltet, som igjen kan gi makt. Min empiri viser at det ofte er i kraft av sin posisjon den enkelte uttaler seg. Men for at en aktør skal bli tillagt vekt, må de andre være enige om at denne bestemte posisjonen har en verdi for feltet. I mitt materiale er det mange

utsagn som tyder på at grupper innen bibliotekfeltet ikke anerkjenner at sentralt posisjonerte aktører tilskrives den kraft, makt og autoritet som posisjonen tilsier.

Symbolsk kapital er å regne som et mer allment begrep enn kulturell kapital. Symbolsk kapital har betydning på mikronivå, mens kulturell kapital spiller en dominerende rolle i samfunnet. Dersom man tar en historisk vinkling til framveksten av kulturell kapital vil det være knyttet til skrivekunsten, trykkekunsten, utdanningssystemet og bibliotekene. Historisk har bibliotekene og bibliotekarene hatt en sterk knytning til den kulturelle kapitalen, men mye tyder på at bibliotekenes posisjon raskt svekkes innen denne kapitalformen.

Bourdieu delte inn den enkelte yrkesgruppes deltagelse i det sosiale rommet skjematisk. Under er en forenklet skisse over det sosiale rommet som framstiller verdisettingen av kulturell og økonomisk kapital:

(Vestheim, 1997, s.113)

Kriteriene Bourdieu bruker for å plassere yrkesgrupper i det sosiale rommet er å dele inn i den mengden kulturell og økonomisk kapital den enkelte gruppe har. De som befinner seg nederst på samfunnsstigen vil ha lite av begge deler. Som regel vil en yrkesgruppe være dominert av enten kulturell eller økonomisk kapital.

Bibliotekarenes posisjon i det sosiale rommet bygger hovedsakelig på gruppens kulturelle kapital. Bibliotekarer er hovedsakelig ansatt i offentlig virksomhet, og tilhører ingen lønnsdrivende gruppe, men befinner seg heller i gruppen med typiske lavlønnende kvinneyrker. Dette skulle tilsi at majoriteten av bibliotekarer ikke har spesielt mye økonomisk kapital. Jofrid Karner Smidts undersøkelse avdekket at bibliotekarer har lav økonomisk kapital (Smidt, 2002).

Tilegnelsen av kulturell kapital skjer i stor grad gjennom bibliotekarutdanningen, som i utgangspunktet er en treårig profesjonsutdanning. Studiet kan ikke sies å ha noen særlig høy status, og de siste årene har det vært en synkende søkning til studiet. I følge tilstandsrapporten for Universitets- og høgskolesektoren 2008, har søkingen til mediefag, bibliotekfag og journalistfag gått kraftig ned de siste årene (Kunnskapsdepartementet, 2008). Smidt antar at bibliotekarene vil ha høyere kulturell kapital enn økonomisk kapital. Dette er også Vestheims antagelse i hans avhandling. Han mener bibliotekarene vil befinne seg i den nedre delen av rute A mot høyre hjørne av ruten (som markert i figuren), dersom man beregner bibliotekarers samlede økonomiske kapital: "Dei vil tilhøre eit mellomstjikt innanfor rammene av det sosiale rommet" (Vestheim, 1997, s. 114).

I et gjennomsnittelig norsk folkebibliotek vil du ha en kombinasjon av bibliotekarer og bibliotekassistenter i personalgruppa. Bibliotekassistenter vil ha variert bakgrunn, men sjelden inneha noen høyere utdanning. Til det ligger lønnsnivået for lavt. Utdanningsnivået er nok mer variert og jevnt over høyere innenfor fagbibliotekene og særlig innenfor universitets- og høgskolesektoren. Kravene til høyere utdanning vil være sterkere og rekrutteringen av høyere utdannet personale enklere. Lønnsnivået ligger høyere og statusen kan også bli oppfattet som høyere. Andelen av mannlige ansatte er også høyere i fagbibliotek enn i

folkebibliotek. I folkebibliotekene vil de med høyest utdanning typisk ha den 3-årige høgskoleutdanningen fra Høgskolen i Oslo.

I 1991 var Lis Byberg ansatt i SB. På et debattmøte ble hun spurt om utfordringene for SB og RBT når det gjaldt en eventuell sammenslåing. Hun så de ansatte i RBT og SBs faglige bakgrunn som et problem. Utfordringen lå i forskjellen mellom realkompetanse og formalkompetanse. Her var institusjonene i følge Byberg svært ulike, hvor SB i hovedsak hadde rekruttert bibliotekarer, mens RBT i all hovedsak hadde akademikere som ansatte. Byberg var særlig opptatt av de lønnsmessige forskjellene som dette innebar (Lakså, 1991, s. 11). Denne forskjellen mellom fag- og folkebibliotek kan føre til en type lønns- og profesjonskamp som i neste omgang ytterligere svekker biblioteksektoren i å fremstå som slagkraftig felt.

Utdanningen gir en generell kompetanse på mange fagområder, men lite dybdekompetanse slik det gjerne blir for en 3-årig høgskoleutdanning. Det er først og fremst gjennom utdanningsinstitusjonene at bibliotekarer utvikler sitt begrepsapparat. Den praktiske tilnærmingen som utdanningen har, kan imidlertid være et problem når begreper skal utvikles med tanke på analytisk og strategisk tenkning. Som konsekvens kan dette gjøre bibliotekarer mindre robuste i forhold til å takle framtidige utfordringer. Vestheim har synliggjort at den kulturelle kapitalen ligger på et middels nivå, og dette kan igjen få konsekvenser for arbeidsmiljøet. Dette vil kunne vise seg i form av få faglige diskusjoner og liten faglig utvikling. Dette vil igjen føre til at bibliotekarer sjelden vil generere problemstillinger til den allmenne samfunnsmessige og politiske dagsorden.

Berit Solhaug tar i sin siste leder for Bob et oppgjør med folkebibliotekenes debattkultur eller snarere mangel på det:

Mange har de siste årene pekt på hvor praktiske diskusjonene i biblioteksektoren ofte blir. Så fort det bringes vyer inn i debatten er det straks noen som trekker ordskiftet ettertrykkelig ned på jorda... Flere meningsbrytninger med perspektiv og fantasi som kan løfte blikket litt er det vi trenger, og akademiseringen av bibliotekfaget er en spennende vri som det skal bli spennende å følge (Solhaug, nr. ¾, 2000, s. 3).

Felt

Feltbegrepet er sentralt i denne oppgaven. En analyse av styrken i biblioteksektoren som et mulig selvstendig felt, vil ha forklaringskraft i forhold til sektorens innflytelse på viktige beslutningsprosesser. Bourdieu definerer begrepet felt på følgende måte:

I analytiske termer kan eit felt definerast som eit nettverk eller som det indre forholdet av objektive samband, mellom posisjonar. Desse posisjonane er objektivt definerte ved at dei finst og ved føringane som dei pålegg dei som fyller dei, ved den aktuelle og moglege situasjonen (situs) dei står i og som den som kontrollerer han kan bruke til å få tilgang til dei spesielle fortenevene som står på spell i feltet, og i same vendet, ved sine objektive relasjonar til andre posisjonar (herredømme, underordning, likskap etc.). I sterkt differensierte samfunn er det sosiale kosmos konstituert av eit sett av relativt sjølvstendige sosiale mikrokosmos, rom for objektive relasjonar som gir plass for ein logikk og spesielle imperativ, desse er ikkje dei same som dirigerar dei andre felta. (Bourdieu, 1993, s. 82).

Det sentrale blir etter denne definisjonen ikke personene, men de posisjonene de inntar i striden om noe som er felles. Det er den dynamikken i disse relasjonene som er det viktige for Bourdieu. Jofrid Karner Smidt beskriver felt på denne måten:

"Et felt kan omfatte flere delfelt, slik det litterære feltet er en del av det omfattende kulturproduksjonens felt. Felt holdes sammen av en felles tro, (doxa). Feltet er en maktstruktur med dominerende posisjoner, som har myndighet til å konsekre

(signe) visse handlinger og gjenstander. Slik blir også grensene for feltet og adgangen til feltet bestemt innenfor feltet selv. [ ] Feltet har sine egne verdihierarki, som adskiller seg fra andre felts verdihierarki. Men det er også viktig å ha in mente at et individ eller en institusjon kan tilhøre flere felt, og slik må forholde seg til ulike verdihierarki (Smidt, 2002. s. 43)... Det det kjempes eller spilles om, er oftest spesielle verdier og gevinster knyttet til posisjoner. Det det spilles med, er ulike typer kapital, som har varierende verdi på ulike felt" (Smidt, 2002. s. 43).

Både det litterære feltet og utdanningsfeltet er felt som bibliotekene hører hjemme i. Smidt betrakter folkebibliotekarene som "aktører på det litterære feltet" (Smidt, 2002, s. 53), tilsvarende vil bibliotekarer også være aktører på utdanningsfeltet. De ulike aktørene vil ha ulik habitus og ulik form for kapital.

Fremgangsmåten for å bestemme om et område kan defineres som et selvstendig felt kan i følge Broady gjøres på denne måten:

Vi kan inte hoppas på någon uttömmande lexikalisk definition av begreppet fält. Fältbegreppet är ett verktyg som får mening genom att användas i undersökningar. En undersökning av ett fält i Bourdieus mening innebär att konstruera det system av relationer som förbinder positionerna, att särskilja de dominerande och dominerade positionerna, att urskilja de tillgångar som är knutna till olika positioner, att kartlägga de typer av investeringar och insatser som avkrävs agenterna och de typer av strategier och banor som står dem till buds, att undersöka agenternas system av dispositioner, att fastställa det aktuella fältets relationer till andra fält, och så vidare. I likhet med så många andra bland Bourdieus begrepp är fältbegreppet ett "öppet" begrepp, närmast ett forskningsprogram (Broady, 1991, s. 187).

En undersøkelse av biblioteksektoren som felt, blir i henhold til Bourdieu, nærmest å betrakte som et omfattende forskningsprogram. Å gå så ambisiøst til verks ligger utenfor rammene for en masteroppgave, og dessuten utenfor de data innsamlet i min empiri. Allikevel er Bourdieus teorier så interessante for å kunne belyse prosessen rundt etableringen av ABM-utvikling, at jeg likevel har valgt å belyse prosessen med Bourdieus termer. Grunnen til dette er at Bourdieus program i langt større grad enn Kingdons teori, åpner for å se etter et videre spekter av bakgrunnsvariabler som vil kunne være med på å forklare beslutningsprosesser angående biblioteksektoren.

Et viktig funn i min analyse av artiklene i bibliotektidsskriftene var at debatt ble generert av hendelser utenfor sektoren, og ikke av debatt oppstått internt i feltet. Dette peker i retning av at bibliotekfeltet i seg selv ikke i tilstrekkelig grad genererer premisser for bibliotekfaglige beslutninger. En grunn til dette vil kunne være at bibliotekfeltet i seg selv ikke er sterkt nok til å være premissleverandør for argumenter og derigjennom viktige bibliotekfaglige beslutninger.

For å forsøke å finne svar langs denne type argumentasjon vil jeg se nærmere på biblioteksektoren som eget felt. Dette vil jeg gjøre med utgangspunkt i Vestheim og Smidt som tidligere har benyttet Bourdieus feltteori i sine studier av folkebibliotekene.

Biblioteksektoren som eget felt defineres av at det finnes mennesker som er disponerte på en særlig måte, som bibliotekarer, spesialister i bibliotek- og informasjonsfaget av ulike slag. Av spesifikke investeringer som avkreves nye medlemmer, er kunnskaper om bibliotekfaget og hva det innebærer å jobbe i et bibliotek. Av spesifikk innsats i spillet, som at man må ta stilling for og i mot ulike faglige tradisjoner i feltet f. eks innenfor klassifikasjonssystem eller oppstilling. Av

spesifikke symbolske gevinster, som anerkjennelse som bibliotekar, litteraturformidler, forsker eller bibliotekleder. Men framfor alt at det er noe felles for alle deltagerne som står på spill. Viktigst her er spørsmålet om kriterier for bibliotekarenes og bibliotekenes verdi. Om noen i sin ensomhet dyrker noen interesser og beundrer visse verdier har dermed ikke noe felt oppstått. Et felt forutsetter spesialister, institusjoner og erkjennelse av spesifikke verdihierarkier (Broady, 1991, s. 189).

5.2. Biblioteksektoren som eget felt?

Som vist stilles det en rekke krav som må være oppfylt før man kan definere et område som felt etter Bourdieu sin definisjon. De ulike kravene vil i det følgende bli nærmere belyst og søkt problematisert.

For å kunne drøfte nærmere de presenterte kriteriene, finner jeg det formålstjenlig å foreta en gruppering av kravene som stilles. Materialet kan grupperes i tre grupper: Tro og verdier, posisjon og makt.

Normer, sosialisering og utdanning hører inn under den første gruppen; tro og verdier. Feltet blir holdt sammen av en felles tro, doxa. Vestheim omtaler dette som:

den udiskutable trua på at det ein held på med, er livsviktig, kallar Bourdieu for feltets doxa - det som blir tatt for gitt, det aksiomet som er grunnlaget for heile verksemda (Vestheim, 1997, s. 106).

Eksempler på doksisk tro på bibliotekfeltet kan i følge Vestheim være troen på folkeopplysning for å ivareta et velfungerende demokrati, gratis bibliotek tjenester og det å gi alle tilgang til lesing som et gode med en uerstattelig egenverdi (Vestheim, 1997).

Et felt må ha sitt eget verdihierarki. Biblioteksektoren har verdier som konstituerer feltet og som det er stor grad av enighet om innenfor feltet. Dette er verdier som gratisprinsippet, demokrati, folkeopplysning og kultur som et fellesgode.

Gjennom de siste 130 år har det dannet seg sterke normer på bibliotekenes fagområde. På det kunnskapsorganisasjonelle planet har vi normer for lagring, gjenfinning og organisering av kunnskap. For formidling av denne kunnskapen er det knyttet normer som nærmest har imperativ form (Vestheim 1997).

Bibliotekarutdanningen har spilt en sentral sosialiserende rolle her. Men selv om vi har en egen utdanning, så er den faglige spesialiseringen ikke særlig dyp, i hvert fall ikke dersom man ser til tradisjonelle universitetsfag som f. eks jus og legestudiet.

ABM-utvikling har bestemt at det fagspesifikke kravet til folkebiblioteksjef er to år med bibliotekfag. Dette gir selvfølgelig begrenset med faglig tyngde. Det er nødvendig at faget selv begynner å stille krav til økt faglighet. Økte krav til faglighet vil styrke feltets autonomi.

Vestheim skriver at "profesjonstradisjonen skaper samhold innover og setter grenser utover" (Vestheim, 1997, s. 99). Dette samholdet favner hele institusjonen og dekker dermed alle som arbeider der. Et trekk som truer vår autonomi er de store, samfunnsmessige endringene som følger av utviklingen innenfor IKT. Begreper som web 2.0 og bibliotek 2.0 oppfattes av mange som en trussel mot bibliotekenes eksistens. Brukere får mer og mer den oppfatningen av at "alt" finnes på internett. Dersom "alt" finnes på internett, hva skal man da med bibliotekene? Dette er i dagens situasjon med på å true både samhold og feltets grenser mot omverdenen.

Men dette er samtidig verdier som også deles av andre, for eksempel utdanningssektoren. Kultur som fellesgode er ikke en verdi som umiddelbart deles av alle som jobber innenfor fagbibliotekene, i hvert fall ikke i kraft av den jobben de utfører. Mange innenfor fagbibliotekene vil nok likevel oppleve at dette er en viktig verdi for dem i kraft av den sosialiseringen som fant sted gjennom utdanningen til bibliotekar. Helge Høivik ved pedagogisk utviklingssenter på HiO, undersøkte i

perioden 1995- 2005 bibliotekarstudentenes sosialisering til utdanningen. Han konkluderte med at utdanningen stod for en sterk grad av sosialisering, men at det studentene ble sosialisert inn i var et utdatert syn på bibliotekvesenet, særlig sett i forhold til den digitale utviklingen (Høivik, 2005).

Utviklingen av en egen yrkesetikk, som har pågått de siste årene, styrker feltets selvstendighet. Å bygge opp et sett av etiske retningslinjer som er godkjent av hele bibliotekfeltet, er en viktig faktor for å danne et eget verdihierarki. Etiske retningslinjer kan også være med på å legitimere sektoren utad som selvstendig profesjon.

Den andre gruppen med krav til et felt har med posisjoner i feltet å gjøre. Det som her får betydning er det systemet av posisjoner som finnes i feltet. Posisjoner setter blant annet fokus på likheter og ulikheter mellom fag- og folkebibliotekene, institusjoner som RBT og SB og NB, fylkesbibliotek samt NBF og lignende organisasjoner. Fokus på posisjoner avslører også den kampen om gevinster som finnes i feltet, og de avgrensninger som er mot andre felt som utdanning og kultur.

Folkebibliotekene som institusjon er lovbestemt, politisk styrt og offentlig finansiert. Fagbibliotekene er finansiert og styrt fra sine moderinstitusjoner og blir gjerne sett på som et instrumentelt verktøy i institusjonene for å bidra til institusjonenes måloppnåelse. Dette gir fagbibliotekene en annen legitimering enn folkebibliotekene. Fagbibliotekene har en mindre autonom posisjon da de inngår som en direkte del av eierinstitusjonen. Samtidig spenner fagbibliotekene over et vidt spekter fra Nasjonalbiblioteket til det minste institusjonsbibliotek.

Bibliotekarene selv har tradisjonelt holdt på skillet mellom fag- og folkebibliotek. Bibliotekskolen hadde fram til 1990 en nokså streng todeling. I 1990 startet diskusjonen rundt en oppmykning av dette skillet. Mange bibliotekarer har stilt seg kritisk til dette skillet, som kan føles som en unødvendig konstruksjon. Mange har

hevdet at dette har vært skadelig for sektorens utvikling og virket handlingslammende på utviklingen av biblioteksektoren. Andre derimot har hevdet at det som konstituerer fag- og folkebibliotekene er grunnleggende forskjellig. De som ønsket en samling av sektoren ville ikke ta inn over seg motstandernes argumenter om at folke- og fagbibliotek er vesensforskjellige.

Biblioteksektoren er et felt underlagt mange institusjoner og eiere. Bibliotekene eies og styres av institusjoner på alle nivåer i forvaltningen samt flere private organisasjoner. Det er ingen samlende og koordinerende instans som har fremstått på vegne av sektoren som helhet, selv om NBF må sies å være det nærmeste en kommer en samlende instans. Sannsynligvis er dette en følge av at ingen har sett dette som nødvendig. Bibliotek har vært sett på som en "myk" tjeneste som det ikke har vært nødvendig å strides om, og som derfor sjelden har vært høyt oppe på den politiske agendaen. Muligheter og behov for posisjonering i forhold til andre felt og beslutningstakere har derfor vært liten. Debattene som har oppstått har i all hovedsak vært feltinterne og dermed sjelden blitt gjenstand for oppmerksomhet fra media, politikere og beslutningstakere.

Den tredje gruppen av argumenter for krav til eget felt tar sitt utgangspunkt i maktperspektivet. Her blir det snakk om hvem som har herredømme over feltet og hvem som underordner seg. Det foregår en kamp om gevinster og anerkjennelse knyttet til aktørenes posisjoner. Donald Broady har i forordet til den svenske utgaven av Bourdieus "Les regles del'art", forsøkt å gi en enkel beskrivelse av maktbegrepet. Bourdieu opererer med et overordnet maktfelt, som tilsvarer det overordnede sosiale rom. Innenfor det overordnede maktfeltet regner han det økonomiske maktfeltet som den ene polen mens de kulturelle produksjonsfelter er den andre. Disse to polene representerer i utgangspunktet to forskjellige rationaler på samme måte som to

personer, som inntar hver sin posisjon i det sosiale rom, også representerer hver sin grunnleggende habitus. De ulike, sosiale felt vil være dominert av det ene eller andre maktfeltet, eller de kan være plassert i et spenningsfelt mellom de to feltene (Broady, 1991). Folkebibliotekene har opp igjennom historien vært mest influert av det kulturelle maktfeltet, men i perioder har det vært det økonomiske maktfeltet som har spilt størst rolle. Fagbibliotekene har i stor utstrekning vært influert av liberaliserings- og markedstankegangen de siste par tiårene, slik næringslivet generelt har vært det. Denne tankegangen har også migrert over i offentlig sektor.

Et argument som dreier seg om makt gjelder ABM-utviklings tilblivelse. Verken biblioteksektoren eller museene var begeistret for ABM-tanken, selv om motstanden var størst blant bibliotekene. Likevel bestemte politikerne og departementet at det skulle foretas en samling. Dette viser at feltets autonomi er relativt lav. Det var ABM-tanken som var sentral og førende for departementets vurderinger og beslutninger.

Framveksten av det instrumentelle folkebiblioteksynet var i følge direktør i SB, Asbjørn Langeland med på å svekke bibliotekenes selvstendighet:

Synet på folkebiblioteket som en institusjon med egne selvstendige mål og oppgaver i samfunnet, er gradvis blitt avløst av en mer instrumentell oppfatning av biblioteket... Resultatet blir da at argumentene for en nasjonal bibliotekpolitikk blir svakere.. Når det instrumentelle biblioteksynet blir rådende, blir bibliotekets viktigste mål å respondere best mulig på de behov og ønsker som andre aktører i lokalsamfunnet presenterer (Langeland, des, 2002, s. 16).

Langelands argumentasjon innebærer at folkebibliotekene tidligere hadde større autonomi enn det de har fått med dagens mer instrumentelle syn.

Vestheim så i sin forskning nærmere på hva som ga mest status for folkebibliotekansatte, å jobbe godt og være synlig innad i feltet, eller å søke å påvirke

eksterne aktører som politikere og journalister. Vestheim skriver følgende om dette punktet:

For felt som er dominerte av intellektuelle syslar, synest det å vera ein regel at anerkjennelsen blir delt ut innanfor feltet, mens ressursane (pengar og nye deltakarar) kjem utanfra (Broady 1985)". Vestheim fortsetter "Men anerkjennelse i betydningen å vera dyktig, framstående, utmerkt osv., krev at ein må ha investert ekstra på feltet i form av innsats som blir "godkjend" av dei dominerande gruppene og aktørane (Vestheim, 1997, s. 105).

Relasjonene mellom aktørene følger en egen logikk, som kan være i form av en kamp eller et spill.

Den indre striden som går føre seg på felta, er ein kamp om hegemoni, og dreiar seg mye om innhaldet i den ideologien som skal dominere innanfor felta. Samtidig handlar slike stridar om kven som skal ha rett til å vera talspersonar utanfor feltet og såleis ha rett til å opptre på vegner av feltet i ei større offentlighet (Vestheim, 1997, s. 99).

Vestheim understreker dette ved å hevde at et sosialt felt er helt avhengig av å hente legitimitet utenfra for å kunne eksistere. Å skape denne legitimiteten har vært en av hovedoppgavene til interesseorganisasjonene. Mange folkebibliotek er også gode på lokal forankring mot lokale politikere, frivillige organisasjoner og brukere.

Anerkjennelse er et annet tegn på selvstendighet for et felt. Det er bare de som befinner seg innenfor feltet som kan gi anerkjennelse. Det er de etablerte i feltet som fordeler denne anerkjennelsen og som bestemmer hvem som har gjort seg fortjent til den. Anerkjennelse gis blant annet i form av stipender, man blir referert til på diskusjonslisten "biblioteknorge", i bibliotektidsskriftene og man blir benyttet som foredragsholder. Hva som gir anerkjennelse i biblioteksektoren er det neppe enighet om. Det er vel heller ingen enighet om hvem som kan gi denne anerkjennelsen. Et

kjennetegn på suksess innenfor bibliotekområdet, er ofte at man har oppnådd anerkjennelse hos aktører som befinner seg utenfor feltet.

Svakheten i feltet har i stor grad ligget i splittelsen mellom fag- og folkebibliotekene som har ført til sterke interne konflikter. Det har også vært en konflikt mellom grunnplanet og de nasjonale organene. Det byråkratiske apparatet representert ved RBT og SB har vært en sperre for endring, mens grunnplanet og NBF har hatt en samlingsorientering. SB og RBT har vært institusjonsforsvarere og hegnet om eget revir.

Beslutningsprosessene rundt samlingen av SB og RBT har i liten grad foregått som en åpen debatt i de faglige tidsskriftene. I stedet kan det synes som debatten har foregått mellom sentrale personer i andre og mer lukkede fora. Aktørene har typisk vært politikere og personer fra andre felt. Når kampen om posisjonene i diskursen ikke har foregått innenfor sektoren, svekkes også argumentene for at bibliotekfeltet er å regne som eget felt.

Et forsøk på konklusjon tar utgangspunkt i Smidt sin oppsummering om bibliotek som selvstendig felt:

Dersom man skulle formulere en hypotese om at folkebibliotekene utgjør et felt i Bourdieus forstand, ville jeg forutsette at det var snakk om et svakt organisert felt, preget av tilhørighetsforhold også til det politiske, det utdanningsproduserende og det kulturproduserende feltet (Smidt, 2002, s. 53).

Dersom man sier at biblioteksektoren er et selvstendig felt, må man samtidig godta at det forekommer store motsetningsforhold som gir et spenningsforhold innenfor bibliotekfeltet. Et problem for biblioteksektoren er at den fremstår som

fragmentert for eksterne aktører. Det er vanskelig å få øye på de som setter dagsorden og som rituellet fører nye deltagere inn i feltets normer og regler.

Min konklusjon blir at biblioteksektoren i beste fall er et svakt organisert felt. Kravene til tro og verdier må kunne sies å være oppfylt, selv om det er klare forskjeller mellom verdiene for ansatte i fag- og folkebibliotekene. Vi har en utdanning hvor bibliotekarer får utviklet sine normsett, og både utdanningen og bibliotekene selv er med på å sosialisere nye ansatte inn i sektoren.

Biblioteksektoren er uenig om hva som skal være de viktigste verdiene i feltet. Selv ikke så fundamentale verdier som demokratibyggning og folkeopplysning deles nødvendigvis av alle bibliotekarer. Det er også et spenningsforhold mellom de som er mest opptatt litteraturformidlingsaspektet ved bibliotekarrollen og de som er mest opptatt av de teknologiske aspektene ved bibliotekarrollen.

Den tredje grupperingen som handler om makt kan ikke sies å være oppfylt. Sektoren kan riktignok gi anerkjennelse til aktørene innad, men utad må biblioteksektoren kunne sies å spille en underordnet rolle. I spørsmålet om samlingen av sektoren, ble f. eks høringsuttalelsene i liten grad tatt hensyn til. Dialogmøtene NBF hadde med kulturdepartementet og kulturkomiteen kan heller ikke ses å ha hatt noen avgjørende rolle. Bibliotekarer har heller ikke de samme maktmidler som andre profesjoner. Streikevåpenet er f. eks lite virkningsfullt. Det må også kunne hevdes at det har foregått en jevn statussvakkelse av sektoren det siste tiåret. Dette har riktignok ikke bare rammet bibliotekfeltet, men hele det akademiske miljøet.

Biblioteksektoren kan derfor ikke sies å ha herredømme over viktige beslutninger for eget domene. Andre tilgrensende felt som politikfeltet og utdanningsfeltet er de som har hatt makten og tatt makten når beslutninger skulle tas.

Sosial praksis

Min gjennomgang av artikler publisert i bibliotektidsskriftene viser at feltet i liten grad genererer debatt. Det må eksterne katalysatorer til for at en diskurs skal oppstå. Slike katalysatorer er gjerne en Stortingsmelding eller lignende offentlige utredninger.

Følgende hypotese framsettes med basis i min gjennomgang av Bourdieus sentrale begreper:

(kvinne bli ved din lest + lav økonomisk og middels kulturell kapital)

+ et svakt felt = "Hysj!"

Gjennomgangen av bibliotekarers habitus viser at de sjelden er barrikadestormere. Bibliotekarer har i gjennomsnitt en forholdsvis lav økonomisk kapital, mens den kulturelle kapitalen er noe høyere. Selv om den kulturelle kapitalen er høyere blir ikke den samlede kapitalen mer enn middels. Noe som igjen er en indikasjon på at bibliotekfeltet er svakt. Dette påviser Smidt i sin avhandling. Min argumentasjon peker i samme retning. Basert på denne drøftingen, og funnene om antall debattinnlegg i de sentrale bibliotektidsskriftene, blir min påstand at praksis er hysj. Med hysj mener jeg flere ting. Et aspekt ved hysj er mangelen på gjennomslag hos eksterne aktører i andre felt. Hysj henspeiler også på sektorens mangelfullt utviklede begrepsapparat til bruk i argumentproduksjon og mangelen på anerkjennelse internt i feltet. Hysj peker også på hvem som rekrutteres til yrket. Bibliotekar er et typisk lavtlønnet kvinneyrke.

Med Bourdieus perspektiv vil praksis og dermed også beslutningsprosesser bli forklart ved å studere relasjoner og posisjoner i den sosiale verdenen, men samtidig også ved å studere relasjoner innen representasjonenes verden. Det er her, habitus, kapital og felt kommer inn. Det er disse begrepene som til sammen kan forklare

deltakernes ulike former for kapital, deres strategier, deres posisjoner i forhold til hverandre, utfall av tidligere stridigheter innen feltet og derigjennom til sist kunne forstå beslutninger blir dermed ikke vilkårlige, men kan forklares ut fra det spillerommet som felt, kapital og habitus konstituerer (Broady, 1990).

Med Kingdons perspektiv vil det være en tilfeldig kobling av strømmer som utgjør aktørenes mulighet for beslutninger, og beslutningstakeren må gripe mulighetens øyeblikk. Selv om teorien til en viss grad forklarer de ulike strømmene, er den innholdsfattig når det gjelder å belyse kilden til innhold i de ulike strømmene.

KAPITTEL VI: OPPSUMMERENDE DRØFTING

Jeg har studert nærmere de hendelsene som førte RBT og SB sammen i ABM-utvikling. I mitt arbeid med å avdekke handlingsforløpet har jeg tatt utgangspunkt i Kingdons og Bourdieus teoretiske univers. Kingdon og Bourdieu står for helt ulike forklaringsmodeller.

I det følgende vil jeg knytte noen betraktninger til hvorfor det har vært fruktbart å anvende disse teoriene. Jeg vil også komme med noen kritiske kommentarer til teoriene og hvilke begrensninger de har i forholdt til min problemstilling. Til slutt vil jeg stille spørsmålsteget ved hvor velegnet mitt valg av teoretikere er på denne typen av beslutningsprosess.

For Kingdon er det åpningen av policyvinduer som er forklaringen på at beslutninger skjer, mens for Bourdieu er det rommet som er forklarende. Er den ene modellen bedre egnet enn den andre til å forklare det som skjedde? Begge teoretikerne er med på å synliggjøre feltets svakheter. Kingdon gjør det ved å peke på strømmer og tilfeldighetene i hvordan vinduer åpnes, mens Bourdieu peker på dominerende og dominerte posisjoner og deres plassering i forhold til maktfeltet, som forklaring på bibliotekfeltets svake muligheter til å påvirke viktige beslutninger.

Kingdon synliggjør at feltet i stor grad styres av ytre mer eller mindre tilfeldige hendelser. Uansett hvor godt feltet selv har jobbet og argumentert, vil det være ytre hendelser som feltet selv ikke har kontroll over. I oppgavens tilfelle var det ABM-tanken som forholdsvis plutselig gjorde sin entre. Kritikken av Kingdon på dette grunnlaget er at beslutninger fort kan fremstå som mer tilfeldige enn det de i virkeligheten er.

Grunnleggende i beslutningsteorier er aktørens muligheter for valg. Teoriene studerer individets handlinger i valgsituasjoner, men strekker seg sjelden ut over å se på samhandling mellom individer. Dette innebærer imidlertid en reduksjon til individnivå, som utgjør en klar begrensning i teoriernes forklaringskraft ettersom teorien ikke vil ta i betraktning at det kan finnes strukturer og funksjoner på overindividuet nivå, som ikke kan reduseres til enkeltindividene (Alvesson og Sköldbberg, 1994).

Felet är att man postulerar de handlandes egna intentioner som absolut, generell och slutlig förklaringskategori. Härigenom inskränker man sig till en subjektiv nivå, och tar otillräcklig hänsyn till yttre faktorerers spel eller betydelsen av de överordnade strukturer och processer individen är infogad i (Alvesson og Sköldbberg, 1994, 102).

Det er behov for en forklaring på et høyere nivå enn individnivå for å kunne forstå den prosessen som førte fram til RBTs og SBs innlemming i ABM-utvikling.

Bourdieu har annet utgangspunkt. Sentralt i hans teori er de systemer av relasjoner som forbinder posisjonene. En kritikk av Bourdieu er at hans begreper ligger på et veldig høyt abstraksjonsnivå, noe som kan gjøre anvendbarheten av begrepene mindre. Bourdieus teori om sosiale felt gir oss en forklaring på et høyere nivå enn på individnivå.

Kingdons teori er utviklet for å forklare det amerikanske byråkratiet og politiske system. Det er store forskjeller på styringen av det norske og det amerikanske samfunnet. Det er ikke nødvendigvis slik at denne forklaringsmodellen kan tilpasses norske forhold. Det samme kan sies om Bourdieus frankofile bakgrunn. Det franske samfunnet er mer elitistisk og klassesdelt enn det norske.

Max Weber benyttet begrepet tradisjonell makt. Gjennom høy status og prestisje vil en inneha mer makt enn det andre har. Et typisk eksempel på tradisjonell makt er forholdet mellom lege og sykepleier (Jacobsen og Thorsvik, 2007).

Bourdieu har stått sentralt i å lansere et maktbegrep som bryter radikalt med det tradisjonelle perspektivet. Hans forståelse av makt er ikke knyttet til det enkelte subjekt, men til aktive relasjoner mellom personer i ulike posisjoner. Makt kan derfor ikke studeres gjennom å se på hvem som besitter den, ettersom makten får sin eksistens i relasjoner gjennom handlinger og aktiviteter (Alvesson og Sköldberg, 1994).

Var det slik at ABM-meldingen kom uten at noe policyvindu åpnet seg og at NBF i stedet måtte vende seg til Mjøsutvalget for å forsøke å finne en mulighet for en åpning av et policyvindu der? Det kan synes som argumenter hentet fra Mjøsutvalgets innstilling hadde større innvirkning og tyngde enn argumentene fra kultursektoren. Var det slik at utdanningsfeltet hadde større makt og posisjon og dermed større gjennomslagskraft enn bibliotekfeltet slik at kulturfeltet ble overkjørt av det mektigere utdanningsfeltet? Eller var det i stedet kulturfeltets egen argumentasjon som til sist fikk gjennomslag? Eller var beslutningen et resultat av at ulike strømmer ble skapt av forskjellige meldinger og lobbyvirksomhet slik at et policyvindu åpnet seg til sist? Både Bourdieu og Kingdon belyser noen sider ved dette, med det vil kreve en grundigere studie for kunne si noe om hvilken av teoriene som har den største forklaringskraften.

Det er fullt mulig å stille spørsmålstegn med hvor godt egnet min empiri og mine valgte teorier har vært når det gjelder å avdekke handlingsforløpet i denne beslutningsprosessen. Prosessen synes i stor grad å ha foregått som lobbyvirksomhet i lukkede rom. En slik prosess kan i svært liten grad påvises ved hjelp av min empiri.

KAPITTEL VII: FORSLAG TIL VIDERE ARBEID

Det er flere forskere innenfor biblioteksektoren som har studert Bourdieu med utgangspunkt i hans teori om sosial praksis. Imidlertid har jeg ikke funnet noen som har sett på hele biblioteksektoren. Det har kun vært forsket på folkebibliotekene. Det er behov for å se sektoren som helhet og analysere nærmere hvorvidt hele sektoren kan være å regne som eget felt. Det samme gjelder for ABM-sektoren som av mange oppfattes som en konstruksjon. Er det slik at ABM-sektoren er å regne som eget felt?

Min oppgave ser på samlingen av RBT og SB ut i fra to forklaringsmodeller og en bestemt empiri. Et annet valg av teori og empiri vil sannsynligvis gi et annet svar på hvilke faktorer som hadde betydning for samlingen av biblioteksektoren.

Kvalitative intervjuer med et utvalg av de mest sentrale aktørene vil antagelig gi helt andre svar enn det jeg har klart å utlede fra min empiri.

En kan stille spørsmål ved om det er en fornuftig strategi for biblioteksektoren å strebe mot å være et selvstendig felt. Kunne en bedre strategi være å koble seg til et sterkere felt som f. eks utdanningsfeltet? Å knytte seg tettere til kulturfeltet er ikke nødvendigvis en god strategi, fordi kulturfeltet også må ses på som et svakt felt. Problemet med å være en del av utdanningsfeltet er at biblioteksektoren da risikerer å bli utradert som egen profesjon med sin kjernekompetanse og egenart.

Som følge av evalueringen av ABM-utvikling og høringsuttalelsene i etterkant av denne, har det høsten 2008 blitt publisert flere innlegg i bibliotektidsskriftene som har vært kritiske til ABM-utviklings arbeid for biblioteksektoren. Etter å ha eksistert siden 2003, kan det nå være naturlig å se nærmere på hvilken effekt ABM-utvikling har hatt på utviklingen av bibliotekene. Endringshastigheten, særlig på det

teknologiske området, skjer nå så raskt at det er betimelig å stille seg spørsmål om hvilken type av nasjonalt organ biblioteksektoren er best tjent med.

Hva er det i 2008 som konstituerer bibliotek? Det har aldri eksistert noe helt entydig svar på dette spørsmålet blant bibliotekarer. Men jeg vil påstå at noe av det viktigste ansatte i sektoren kan gjøre, er daglig å reflektere over egen praksis og tilstedeværelse i samfunnet. Bibliotekarer må våge å stille seg de store spørsmålene om hvorfor de er til. Selv om sektoren frykter av svarene skulle bli ubehagelige, må sektoren likevel våge å stille dem. Å ikke våge dette vil være det samme som å stikke hodet dypt ned i katalogskuffen.

LITTERATURLISTE

Aasen, Bjørnulf (1993). Liv, se også håp. *Bok og bibliotek*, 60(juni), 20-23

Alvesson, Mats og Kaj Sköldberg (1994). Tolkning och reflektion : Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. – Lund : Studentlitteratur, 402 s.

Andersland, Geir Kjell og Liv Sæteren (1985). Hvorfor trenger vi en bibliotekutredning? *Internkontakt*, (5b), 3

Andreassen, Anders (1968). Elisabeth Mellbye og Magne Hauge : Svikter samarbeidet mellom fag- og folkebibliotekene? *Bok og bibliotek*, 28(3), 232-238

Annaniassen, Erling og Geir Vestheim (1999). Bok over land : Trekk ved Statens bibliotektilsyns historie. – Oslo : Tano Aschehoug, 335 s.

Audunson, Ragnar (1988). Kandidater fra SBH 1981-86 : hvor havner de – hvordan vurderer de skolen? – Oslo : Statens bibliotekhøgskole. S. 12

Bakken, Frode (2001). Gledelig beslutning i Stortinget. Innlegg på biblioteknorge, 8. juni 2001. Lokalisert 17. november 2008 på Verdensveven: <http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0106&L=BIBLIOTEKNORGE&P=R3844&D=0&H=0&O=T&T=0>

Bakken, Frode og Tove Pemmer Sætre (1995). Rivalisering i bibliotekverdenen. *Bibliotekforum*, 20 (6), 18-21

Bakken, Frode (1996). På overtid. *Bibliotekforum*, 21 (4), 3-

Bibliotekaren (1993-) : tidsskrift for Bibliotekarforbundet. Utgitt av Bibliotekarforbundet – Oslo

Bibliotekforum (1995-) : Norsk bibliotekforenings medlemsblad. Utgitt av Norsk bibliotekforening – Oslo

Bok og bibliotek (1934-) : Undertittel varierer : Oslo : ABM-media - [Årg. 1, nr. 1 (1934)]-. - Tidligere utgiver: Statens bibliotektilsyn og ABM-utvikling

Bourdieu, Pierre (1995). Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften : Oslo : Pax 283 s. ill.

Bourdieu, Pierre og Wacquant, Loïc J. D. (1993). Den kritiske ettertanke: grunnlag for samfunnsanalyse. Oslo : Det Norske Samlaget

Bourdieu, Pierre (1985). The social space and the genesis of groups. I: *Theory and Society* 14:723-744.

Broady, Donald(1991). Sociologi och epistemology : Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin. – *Stockholm HLS Förlag* – 455 s.

Brønmo, Ole A. (1978). Bibliotekorganisasjon og EDB. *Synopsis*, (6), 205

Epstein, Cynthia Fuchs (1988). Distinctions of gender in the social system: The sociological approach. I: *Deceptive distinctions*, New Haven: Yale University Press, s. 99-118

Erichsen, Chris (2001), - Allmenheten begriper ikke hva vi driver med. *Bok og bibliotek*, 68(februar), 6-7

Erichsen, Chris (2001). Såmannen. *Bok og bibliotek*, 68(4), 22-27

Erichsen, Chris (2001). Er bibliotekarene redde for endringer? *Bok og bibliotek*, 68(oktober), 8

Evaluering av Statens bibliotektilsyn og Norsk museumsutvikling. Rapport fra et evalueringsutvalg oppnevnt av Kulturdepartementet, avgitt 9. april 2001. Lokalisert 2.

november 2008 på Verdensveven:

<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/rap/2001/0003/ddd/pdfv/135327-evaluering.pdf>

Frisvold, Øivind (1999). Utsyn fra tilsynet : ny bibliotekhistorie gir også perspektiv på dagens debatt. *Bob*, 66(7/8), 6-10

Garnes, Kari et. al.(1995). Om de rådgivende og samordnende oppgaver i norsk bibliotekvesen. *Bibliotekforum*, (6), 21

Haga, Per (1992). Utredning av organisering og organisering av de nasjonale bibliotekfunksjonene i Oslo.

Hansen, Åse M. (1994). Sterkere sammen – men vil vi? *Internkontakt*, (4), 10-14

Hauge, Jostein H. og Maurice B. Line (1990) National library services in Norway : a report. - Oslo : Riksbibliotek tjenesten

Høivik, Helge (2005). Critical Aspects of the Professional Socialization of Freshmen Library School Students. Lokalisert 2. desember 2008 på Verdensveven: <http://www.ifla.org/IV/ifla71/papers/058e-Hoivik.pdf>

Innst. S. nr. 90 (1969). Innstilling fra kirke- og undervisningskomitéen om bevilgning på statsbudsjettet for 1969, under nytt kapittel 335, Riksbibliotek tjenesten

Inst. S. nr. 115 (1992-93) fra Kirke- og undervisningskomiteen om "Kultur i tiden"

Inst. S. Nr. 337 (2000-01). Innstilling frå kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen om Gjør din plikt - Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning. Lokalisert 2. desember 2008 på Verdensveven:<http://stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2000-2001/inns-200001-337/>

Jacobsen, Dag Ingvar (2005). Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode - Kristiansand : Høyskoleforl.

Jacobsen, Dag Ingvar og Jan Thorsvik (2007). Hvordan organisasjoner fungerer - Bergen : Fagbokforl.

Juvik, Lars Hansen (1995). Nytt Bibliotekdirektorat? *Internkontakt*, (5), 19-21

Kingdon, John W. (1984). *Agendas, alternatives, and public policies* : c1984 : Boston : Little, Brown and Co. : xi, 240 s.

Kunnskapsdepartementet (2008). Tilstandsrapport for UH-sektoren 2008 – Oslo : 380 s. Lokalisert 2. desember 2008 på Verdensveven:
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rapporter_og_planer/Tilstandsrapport_UH-sektoren_2008.pdf

Lakså, Steinar (1991). NBFs høring om organisering av bibliotekvesenets fellesoppgaver, 20. mars 1991 i Oslo : Referat, *Internkontakt*, (3), 11-14

Langeland, Asbjørn (2002). Farvel : Statens bibliotektilsyn 1949-2002. *Bok og Bibliotek*, 69(desember), 11-17

March, James G. og Herbert A. Simon (1958/1993). *Organizations*. Blackwell, Cambridge, MA.

Minken, Trond (1993). Samlet står vi sterkest. *Internkontakt*, (4), 3

Minken, Trond (1994). Korstoget for varig vern av Riksbibliotekstjenesten svekker bibliotekmiljøet. *Internkontakt*, (2), 6

Minken, Trond (1990). Møte med statsråd Bjartveit 26.6.90. *Internkontakt*, (6), 20

Moen, Tore (1969). Diskusjonsmøte om riksbibliotekarembetet. *Bok og bibliotek*, 29(3), 248-255

Mäkinen, Ilkka (2008). Public libraries and the welfare state: the case of Finland, 30 s

Nilsen, Sissel (1981). Folkebibliotekene sentralt plassert i kulturmeldingen : [intervju med Else Granheim]. *Bok og bibliotek*, 48(7/8), 508-509

Nilsen, Sissel (1996). Quo Vadis? *Bibliotekforum*, 21 (1), 3

Norsk bibliotekforening (1983). Universitets- og forskningsbibliotekene i Norge – NBFs uttalelse om NOU 1983:17, *Internkontakt*, (6), 3-5

Norsk bibliotekforening (1991). NBFs høringsuttalelse om NOU 1991:14 "Bibliotek i Norge", *Internkontakt*, (8), 3-5

Norsk bibliotekforening (1991). Norges bibliotek mot år 2000 : samling av statlige bibliotekoppgaver : rapport - Oslo : Norsk bibliotekforening

Norsk bibliotekforening (1992). Lite nytt og forpliktende om bibliotek i Kulturmeldinga. *Internkontakt*, (5), 3

Norsk dokumentdata (1978). Bibliotekorganisasjon og EDB : en forstudie; saksbearbeider: Per Ongstad og Gro Hørthe Pavičević ; oppdragsgiver: Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd. - Oslo : Norsk dokumentdata

NOU 1983:17 (1983). Universitets- og forskningsbibliotekene i Norge / fra et utvalg nedsatt av regjeringen 17.desember 1979 ; oppnevnt av Kirke- og undervisningsdepartementet 29.februar 1980 ; avgitt til Kultur- og vitenskapsdepartementet 25.november 1982. - Oslo : Universitetsforl.

NOU 1991:14 (1991). Bibliotek i Norge : for kunnskap, kultur og informasjon : utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon av 7. september 1988 : avgitt Kulturdepartementet 15. april 1991. - Oslo : Statens forvaltningstjeneste

NOU 1996:7 (1996). Museum : mangfold, minne, møtestad : utgreiing frå eit utval som vart oppnemnt ved kongeleg resolusjon av 15. desember 1993 : avgjeven til Kulturdepartementet 22. mars 1996. - Oslo : Statens forvaltningsteneste. Lokalisert 2.

november 2008 på Verdensveven:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/dok/NOUer/1996/NOU-1996-7.html?id=140531>

NOU 2008:6 (2008). Kjønn og lønn : fakta, analyser og virkemidler for likelønn : utredning fra en kommisjon oppnevnt ved kongelig resolusjon 16. juni 2006 : avgitt til Barne- og likestillingsdepartementet 21. februar 2008 : Oslo : Departementenes servicesenter

Olsen, J. P. (red.)(1978). Politisk organisering : organisasjonsteoretiske synspunkt på folkestyre og politisk ulikhet / redigert av Johan P. Olsen. - 3. oppl. - Oslo : Universitetsforl. , 1984 - 206 s. - (Publikasjoner fra Maktutredningen)

Organisering av de rådgivende og samordnende nasjonale bibliotekoppgavene (1994). Fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og Kulturdepartementet. 6. juni 1994

Rasmussen, Casper Hvenegaard og Henrik Jochumsen. 2005. Folkebiblioteket under forandring – modernitet, felt og diskurs : København : Danmarks Bibliotekforening og Danmarks Biblioteksskole

Slang, Live (1990). Om Citroner at forvare Vinteren over... *Bok og bibliotek*, 57(4), 7-8

Slang, Live (1990). Den som har begge beina på jorda, står stille. *Bok og bibliotek*, 57(4), 19-21

Smidt, Jofrid Karner (2002). Mellom elite og publikum : litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek - Oslo : Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo : Unipub

Solhaug, Berit (1999). Trenger biblioteknorge Bok og bibliotek? *Bob*, 66(4), 2

Solhaug, Berit (1999). Flengende kritikk av Statens bibliotektilsyn. *Bob*, 66(4), 6-8

Solhaug, Berit (2000). Er vi visjonære nok? *Bob*, 67(2), 2

Solhaug, Berit (2000). Statlige tilsyn med ulik vri. *Bob*, 67(3/4), 2

Solhaug, Berit (2001). Sensuren har falt. *Bob*, 68(3), 16-18

St. meld nr. 8 (1973-74). Ny kulturpolitikk : tillegg til St.meld. nr. 8 for 1973-74 Om organisering og finansiering av kulturarbeid : [Oslo] : Kyrkje- og undervisningsdepartementet

St.meld. nr. 23 (1981-82). Kulturpolitikk for 1980 - Oslo : Departementet

St. meld. nr 61 (1991-92). Kultur i tiden - [Oslo] : [Departementet]

St. meld. 22 (1999-2000). Kjelder til kunnskap og oppleving : om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på IKT-området. [online]. – Oslo. Lokalisert 15. november 2008 på Verdensveven:

<http://www.odin.dep.no/kkd/norsk/publ/stmeld/018005-044002/dok-bn.html>

St.meld. nr 27 (2000-2001). Gjør din plikt - krev din rett: Kvalitetsreform av høyere utdanning. [Oslo]: Departementet. Lokalisert 15. november 2008 på Verdensveven:

<http://odin.dep.no/ufd/norsk/publ/stmeld/014001-040004/>

St. prp. Nr. 1 (1993-94). Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet – Oslo : Departementet

Tangen, Lisbeth (1995). Hva fanden nøler I etter? : Underdal-utvalgets innstilling sett fra Trondheim. *Bok og bibliotek*, 62(juli), 11-14

Synopsis : informasjon om informasjon / ABM-utvikling, Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (1970-2002)

Sæteren, Liv (1999). Kritikken av Statens bibliotektilsyn. *Bok og bibliotek*, 66(september), 28

Tverrsamband (2001). Rapport fra Arbeidsgruppe for IT og andre sektorovergripende spørsmål innenfor bibliotek, arkiv og museum - 2001 : [Oslo]

UNESCO (1998). Action Plan on Cultural Policies for Development" (Unescos handlingsplan for kulturpolitikk for utvikling), som ble utformet på *Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development* i Stockholm 2. april 1998: Lokalisert 17. januar 2008 på Verdensveven:
http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=18721&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

UNESCO (2000). Verdens kulturrapport 2000 : Vårt kreative mangfold

Vestheim, Geir (1997). Fornuft, kultur og velferd : ein historisk-sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk. I serie: Samlaget's bøker for høgare utdanning - Oslo : Samlaget

Vestheim, Geir (1994). Biblioteket som sosialt felt. – I: Syn og segn. – 1994, nr 1

Vårheim, Andreas (2000). Folkebibliotekene – dinosaurer eller motorer i informasjonssamfunnet? *Ikoner*, 3, 36-39; 2000

Vårheim, Andreas (1998). Politikkformulering gjennom meningspåvirkning : en studie av programmet for privat tjenesteyting i distriktene -Tromsø : Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Tromsø